

Reactienota Notitie Reikwijdte en Detailniveau Voordelta

Actualisatie beheerplannen Natura 2000

Colofon

Uitgegeven door	Rijkswaterstaat
Datum	December 2025
Status	Definitief

Inhoud

1	Inleiding 4
1.1	Over de Natura 2000-beheerplannen 4
1.2	Over de Voordelta 4
1.3	Wat kunt u van deze nota verwachten 5
1.4	Opzet van deze Reactienota 5
2	Advies Commissie voor de Milieueffectrapportage 6
3	Kernpunten uit de ingediende zienswijzen 8
3.1	Participatie/proces 8
3.2	Aanpak MER, instandhoudingsdoelstellingen en beleidskaders 8
3.3	Belangen bewoners, recreatie en toerisme 9
3.4	Visserij 9
4	Aanpassingen in de NRD 10
4.1	Wijzigingen vanuit zienswijzen 10
4.2	Ambtshalve wijzigingen 10
5	Individuele beantwoording zienswijzen Voordelta 11
5.1	Zienswijze 1 - id. 105655324 11
5.2	Zienswijze 2 - id. 105650672 16
5.3	Zienswijze 3 - id. 105648830 20
5.4	Zienswijze 4 - id. 105647740 25
5.5	Zienswijze 5 - id. 105643927 26
5.6	Zienswijze 6 - id. 105641571 28
5.7	Zienswijze 7 - id. 105641559 29
5.8	Zienswijze 8 - id. 105639142 33
5.9	Zienswijze 9 - id. 105636690 38
5.10	Zienswijze 10 - id. 105425719 44
5.11	Zienswijze 11 - id. 105646188 45

1 Inleiding

Voor u ligt de Reactienota van de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) ten behoeve van het plan-MER dat wordt opgesteld voor de actualisatie van het Natura 2000-beheerplan Voordelta. In de NRD staat welke milieueffecten worden onderzocht en hoe dit wordt gedaan. De NRD geeft iedereen de kans om vroeg mee te denken over het milieueffectonderzoek.

De NRD heeft ter inzage gelegen van 11 juni tot 22 juli 2025. Tijdens deze periode kon eenieder een zienswijze indienen. In voorliggende Reactienota zijn de ingekomen zienswijzen beantwoord.

Zienswijzen konden zowel schriftelijk, digitaal als mondeling worden ingediend.

Schriftelijke zienswijzen konden worden geadresseerd aan:
*Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, directie Participatie
o.v.v. Natura 2000-gebieden Voordelta en Vlake van de Raan
Postbus 20901
2500 EX Den Haag*

Digitale zienswijzen konden worden ingediend via het reactieformulier op www.platformparticipatie.nl.

Tot slot bestond de mogelijkheid om een mondelinge zienswijze te geven. Dit kon door tijdens kantooruren een afspraak te maken via het telefoonnummer (070) 456 96 07.

In totaal zijn er 11 zienswijzen ingediend.

1.1 Over de Natura 2000-beheerplannen

Voor elk Natura 2000-gebied in Nederland wordt een beheerplan gemaakt. In dit plan staat wat er nodig is om de natuur te beschermen en te verbeteren. Het gaat bijvoorbeeld over leefgebieden, planten en dieren die in het gebied voorkomen. Rijk en provincies maken deze plannen samen met natuurorganisaties, gebruikers en andere betrokkenen. Zo zorgen we ervoor dat natuur en mens goed samen kunnen gaan.

Voor het opstellen van een nieuw Natura 2000-beheerplan voor de Voordelta is een milieueffectrapport (MER) nodig. De eerste stap voor dit rapport is een Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD).

1.2 Over de Voordelta

De Voordelta is een groot en belangrijk natuurgebied langs de Zuid-Hollandse en Zeeuwse kust. Het gebied ligt tussen Vlissingen en de Maasvlakte. In dit gebied komen de Haringvliet, Oosterschelde en Nieuwe Waterweg uit op de Noordzee. Het gebied is ongeveer 90.000 hectare groot. De Voordelta is een Natura 2000-gebied vanwege bijzondere natuur, zoals zandbanken, schelpdierbanken en beschermde dieren zoals vogels, vissen en zeehonden.

1.3 Wat kunt u van deze nota verwachten

In deze Reactienota geeft Rijkswaterstaat antwoord op de zienswijzen die zijn ingediend op de NRD voor het opstellen van het Natura 2000-beheerplan Voordelta. Indien van toepassing is ook aangegeven of een (onderdeel van een) zienswijze wordt meegenomen in het vervolgproces, of zorgt voor een wijziging in de NRD.

1.4 Opzet van deze Reactienota

Alle ontvangen zienswijzen hebben van de directie Participatie van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat een uniek nummer gekregen. De individuele zienswijzen zijn beantwoord en opgenomen in hoofdstuk 5. Hierbij correspondeert het nummer in de paragraaftitel met het nummer dat de inspreker heeft verkregen van de directie Participatie.

In hoofdstuk 2 is een samenvatting van het advies van de Commissie voor de Milieueffectrapportage (Commissie MER) opgenomen. In hoofdstuk 3 worden de kernpunten uit de ingediende zienswijzen toegelicht. Hoofdstuk 4 beschrijft de aanpassingen in de NRD naar aanleiding van de zienswijzen. In hoofdstuk 5 worden de zienswijzen individueel beantwoord.

2 Advies Commissie voor de Milieueffectrapportage

De Commissie voor de Milieueffectrapportage (Commissie MER) heeft geadviseerd welke informatie in het MER zou kunnen worden opgenomen ([advies van 18 september 2025](#)). Dit advies is samengevat.

De NRD laat volgens de Commissie MER zien dat de natuur in de Voordelta onder druk staat. Hoewel oppervlakte en kwaliteit van de natuur in het gebied op z'n minst behouden moeten blijven, is de situatie voor een deel van de doelstellingen verslechterd. De doelen voor de helft van de habitattypen worden nu gehaald, omdat de omvang en kwaliteit gelijk zijn gebleven en ook voor een groot aantal vogelsoorten lijken de doelen te worden gehaald. Voor een aantal habitattypen en de meeste aangewezen habitatrichtlijnsoorten zijn de trends en het doelbereik niet bekend omdat er te weinig informatie beschikbaar is.

Essentiële inhoud voor het plan-MER zoals geadviseerd:

- *Ecologisch systeem als basis voor maatregelenpakketten*: beschrijf de ecologische betekenis en functie van de Voordelta in de Zuidwestelijke Delta en de ondiepe kustzone. Dit biedt informatie voor afstemming van maatregelenpakketten in aansluitende Natura 2000-gebieden in de Zuidwestelijke Delta.
- *Instandhoudingsdoelstellingen vertalen naar concrete doelen*: vertaal de Natura 2000-doelen voor oppervlakte en kwaliteit naar concrete, meetbare doelen en geef ruimtelijke afbakening. Benoem waar nu al verslechtering optreedt en welke maatregelen prioriteit moeten krijgen.
- *Maatregelenpakketten en voorkeursalternatief*: werk concrete maatregelen uit om knelpunten voor natuurbehoud en -verbetering weg te nemen. Geef aan wat de ernst en omvang van de geconstateerde knelpunten is en geef daar de onzekerheden bij aan. Dit biedt informatie voor het beoordelen van de (bandbreedte van de) ecologische effectiviteit van maatregelen en voor het samenstellen van het maatregelenpakket dat in het beheerplan wordt opgenomen (voorkeursalternatief). Stem de maatregelen tussen de kustzone en de Zuidwestelijke Delta op elkaar af.
- *Doelbereik en milieugevolgen*: beoordeel in hoeverre Natura 2000-doelstellingen voor habitattypen en soorten met de maatregelen worden gehaald. Neem de vergunningen voor garnaalenvisserij mee bij het vaststellen van referentiesituaties en de gevolgen daarvan voor het ecologisch doelbereik.
- *Monitoring*: geef aan hoe monitoring plaatsvindt gericht op het doelbereik voor habitattypen en soorten, sturende abiotische factoren en processen en het aanwezige bodemleven. Verzamel belangrijke gegevens die inzicht geven in het huidige doelbereik, knelpunten en gegevens die nodig zijn voor het vaststellen van de nulsituatie voor maatregelen. Geef ook aan welke monitoring op milieugevolgen in brede zin plaatsvindt. Maak een plan voor de aanvulling van essentiële ontbrekende gegevens.

Relatie met Doeluitwerking Voordelta

Het rapport Doeluitwerking Voordelta vormt een belangrijke basis voor zowel NRD als plan-MER. Het beschrijft het huidige doelbereik op basis van monitoring,

knelpunten en oplossingsrichtingen. Een deel van de informatie uit dit advies is al in de Doeluitwerking aanwezig en kan mogelijk worden opgenomen in het plan-MER.

Conclusie

Het advies van de Commissie MER heeft niet geleid tot aanpassing van de NRD. Een groot deel van de adviezen wordt meegenomen bij het opstellen van de plan-MER.

3 Kernpunten uit de ingediende zienswijzen

In de ingediende zienswijzen zijn verschillende onderwerpen en aandachtspunten aangedragen. Hieronder zijn terugkerende thema's samengevat die in de zienswijzen naar voren zijn gekomen. De aanbevelingen, zorgen en ideeën zijn zorgvuldig beantwoord. Omdat terugkerende thema's vaak vanuit een ander oogpunt zijn aangedragen, bleek het formuleren van één antwoord niet mogelijk. De thema's zijn daarom in hoofdstuk 5 individueel beantwoord.

3.1 Participatie/proces

1. Er zijn vragen gesteld over de beperkte betrokkenheid van belanghebbenden in het doorlopen proces tot nu toe. Indieners hebben aangegeven niet alleen achteraf te willen adviseren, maar juist aan de voorkant betrokken te willen worden bij het vaststellen van ambities, het signaleren van knelpunten en het ontwikkelen van alternatieven.
2. Er zijn vragen gesteld over de gehanteerde participatiecategorieën. Indieners hebben verzocht in een andere categorie te worden ingedeeld, bijvoorbeeld als 'adviseren' in plaats van 'raadplegen'.

3.2 Aanpak MER, instandhoudingsdoelstellingen en beleidskaders

3. Er is kritiek geuit op de leidende rol van de instandhoudingsdoelstellingen en het ecologisch doelbereik. Indieners geven aan dat dit de Voordelta meer is dan natuur (denk aan recreatie, scheepvaart, visserij), waarbij de zorg is dat maatschappelijke en economische overwegingen onvoldoende worden meegenomen.
4. Er is verzocht om de juridische en ecologische verwevenheid met de Natuurcompensatie Voordelta (NCV) en instandhoudingsdoelstellingen Natura 2000 expliciet in het MER en het beheerplan op te nemen en deze niet als autonome ontwikkeling mee te nemen.
5. Meerdere indieners hebben vragen gesteld over de basisambitie die in paragraaf 3.2.1 van de concept-NRD was opgenomen en hoe deze zich verhoudt tot de Europese Natuurherstelverordening.
6. Indieners hebben aangegeven dat voor vogelsoorten moet worden uitgegaan van de draagkracht van de Voordelta, niet van de doelaantallen.
7. Indieners vragen om duidelijkheid, overzicht en verantwoording over welke ontwikkelingen als autonome ontwikkeling worden meegenomen.
8. Diverse indieners vinden de gebiedsbeschrijving te beperkt. De fysieke en ecologische dynamiek van de Voordelta wordt onvoldoende beschreven. Er is te weinig aandacht voor lange termijn ontwikkelingen, zoals erosie en sedimentatie en de invloed van menselijk ingrijpen (zoals de Deltawerken, Maasvlakte, en afsluiting van rivieren) hierop. Ook de gevolgen van klimaatverandering en zeespiegelstijging krijgen onvoldoende aandacht.

9. Er is verzocht om klimaat, systeemdynamiek en lange termijn ontwikkelingen centraal te stellen in het MER en het beheerplan.
10. Er wordt geadviseerd om ruimte te geven aan experimentele en innovatieve ecosystemen ('nature-based solutions'), flexibele suppleties en pilots.

3.3 Belangen bewoners, recreatie en toerisme

11. Indieners hebben aangegeven dat zij in de afgelopen jaren een sterke achteruitgang van de natuur in de Voordelta en aan de kust, met name op het strand en in de duinen, hebben geconstateerd. Er zijn minder vogels aanwezig, er is sprake van afname van krabben in het gebied en er is in het algemeen sprake van afnemende biodiversiteit. Dit komt volgens indieners deels voort uit vervuiling in de Voordelta en uitstoot van stoffen, zoals PFAS, metaalslakken, plastics, maar ook luchtvervuiling door industrie, scheepvaart en houtstook. Ook de toename -en impact- van recreatie en toerisme op de natuur draagt hieraan bij. Daarbij is opgeroepen tot beperking van het aantal toeristen en aangegeven dat er behoefte is aan duidelijke regelgeving en effectieve handhaving op het strand en in de Voordelta.
12. Meerdere indieners maken zich zorgen over de onduidelijke gevolgen die mogelijk voort gaan komen uit het nieuwe beheerplanproces voor bestaande bedrijven en al aanwezige recreatie in het gebied. Zij zijn van mening dat bestaand gebruik doorgang moet blijven vinden, ook onder het nieuwe beheerplan.
13. Indieners signaleren veel vissersboten, die volgens hen de bodem verstoren en leiden tot afname van vis, vogels en bodemleven. Er klinkt een pleidooi voor het stoppen van de visserij (zeker sleepnetvisserij) in de Voordelta, of in elk geval voor strengere beperkingen.

3.4 Visserij

14. Indieners zijn het niet eens met de verschuiving van focus op absolute vogelaantallen als doel in plaats van draagkracht. Zij maken zich zorgen over wat dit betekent voor de visserij en zijn bang dat dit kan leiden tot onnodige beperking van visserij. Daarnaast pleiten zij ervoor dat visserij als bestaand gebruik wordt gezien en dat hieraan geen beperkingen opgelegd worden.
15. Er is aangegeven dat wanneer er sprake is van wijzigingen in het doelensysteem of als er besluiten worden genomen met grote gevolgen voor bestaande gebruikers (zoals de visserij), dat deze moeten worden voorgelegd aan gebruikers en politiek.
16. De visserijsector pleit voor een duidelijk onderscheid tussen instandhoudingsmaatregelen (voor Natura 2000-doelen) en compensatiemaatregelen (voor schade door grote ingrepen zoals Maasvlakte 2).

4 Aanpassingen in de NRD

4.1 Wijzigingen vanuit zienswijzen

Op basis van de ontvangen zienswijzen zijn de volgende wijzigingen doorgevoerd in de NRD:

- Aanpassing basisambitie: in meerdere zienswijzen zijn vragen gesteld over de basisambitie. In afstemming met de betrokken bevoegde gezagen is besloten de tekst met betrekking tot de basisambitie aan te passen. Deze aangepaste tekst is opgenomen in de definitieve NRD (paragraaf 2.5).
- Toevoeging dynamiek van de Voordelta: In de NRD is opgenomen dat de dynamiek van het systeem wordt meegenomen in het plan-MER.
- Opname autonome ontwikkeling Tweede Maasvlakte: in reactie op het verzoek om het betreffende programma en het amfibisch oefenterrein bij de Tweede Maasvlakte expliciet als autonome ontwikkeling mee te nemen in het MER, wordt dit programma nu meegenomen in paragraaf 3.1.2 van de NRD.
- Aanpassing beoordelingskader: naar aanleiding van een zienswijze op het beoordelingskader (NRD, paragraaf 3.2.3) over het economisch belang van andere bedrijven nabij de Voordelta zijn in het beoordelingskader (tabel 12) de toevoegingen meegenomen onder 'economische kwaliteit als gebruiksfuncties – overige bedrijven'.

4.2 Ambtshalve wijzigingen

Het rapport 'Doeluitwerking Natura 2000-beheerplan Voordelta' is tijdens de terinzagelegging van de NRD in concept gepubliceerd. Op basis van dit rapport zijn in de definitieve NRD enkele wijzigingen doorgevoerd in de tabellen 6 en 7 in hoofdstuk 2 van de NRD:

- In tabel 6 is de kolom 'Huidig doelbereik omvang en kwaliteit leefgebied' opgesplitst in twee kolommen: 'Huidig doelbereik omvang' en 'Huidig doelbereik kwaliteit leefgebied';
- In tabel 7 is de omvang en kwaliteit van leefgebied van alle niet-broedvogelsoorten aangepast van 'gunstig/ongunstig' naar 'onbekend'.

5 Individuele beantwoording zienswijzen Voordelta

5.1 Zienswijze 1 - id. 105655324

1.1 Rol van stakeholders

De indiener waardeert dat Rijkswaterstaat veel waarde hecht aan zorgvuldige afstemming en overleg met stakeholders. Terecht wordt gesteld dat partijen door het beheerplan mogelijk geraakt worden in hun belangen. In de NRD wordt aangegeven dat organisaties die gebruikersbelangen vertegenwoordigen, zoals dat ook geldt voor de indiener, zijn ingedeeld in de categorie 'raadplegen' en dat dergelijke organisaties worden uitgenodigd om op specifieke onderwerpen of vragen mee te denken. Als organisaties die de vissers in de Voordelta vertegenwoordigen, willen wij hieraan natuurlijk graag meewerken. Daarbij achten wij het echter vanzelfsprekend dat wij vanaf het begin van het proces worden betrokken en ook tijdig onze kennis en ervaring kunnen inbrengen wanneer het gaat om de vaststelling van (wetenschappelijke) feiten en de te maken keuzes en afwegingen (zie ook onze reactie op de evaluatierapporten van 18 februari 2025). In de huidige opzet is van een dergelijke betrokkenheid geen sprake en kunnen wij steeds pas achteraf reageren als belangrijke keuzes al zijn gemaakt. Bij de opstelling van eerdere beheerplannen werd uitdrukkelijk gezocht naar draagvlak voor de te nemen maatregelen. In de huidige opzet worden wij niet proactief betrokken bij het definiëren van de opgaven (behoud of verbetering) en het inventariseren en bediscussiëren van de knelpunten daarbij. Ook worden wij niet betrokken in het proces om te komen tot alternatieven en het voorkeursalternatief volgens de 'zeeftechniek'. In de huidige opzet mogen wij dus participeren maar van een daadwerkelijke inbreng of invloed is geen sprake.

Reactie 1.1

Hartelijk dank voor het indienen van uw zienswijze en het delen van uw waardevolle inzichten. Als voortouwnemer werkt RWS er hard aan om alle belanghebbenden te informeren en te betrekken. Dat doen we op verschillende momenten en manieren (onder meer met nieuwsbrieven, gesprekken, werksessies en klantgesprekken). Na de eerste contacten, onder andere met u, gaan we verder door in meer detail te gaan kijken naar mogelijke maatregelen in aanloop naar een ontwerpbeheerplan. Hiervoor nodigen wij u opnieuw uit bijvoorbeeld voor (ronde tafel) gesprekken om uw belangen en ideeën in te brengen.

In het plan-MER worden mogelijke maatregelen getoetst in hoeverre ze bijdragen aan het doelbereik en welke effecten er optreden op andere milieu- en omgevingsfactoren (o.a. maatschappelijke en economische aspecten). Daarbij worden de relevante stakeholders betrokken via (ronde tafel) gesprekken en informatiebijeenkomsten. Welke maatregelen daadwerkelijk in het beheerplan komen te staan en worden uitgevoerd is een bestuurlijk besluit.

1.2 Doelbereik

De indiener schrijft dat in de NRD wordt gesteld dat "doelbereik in principe leidend is". De gekozen werkwijze leidt ertoe dat dat economische of maatschappelijke overwegingen feitelijk geen of maar een marginale rol spelen bij de invulling van doelen en de bepaling van alternatieven. Dit wijkt nadrukkelijk af van vastgelegd beleid waarin maatschappelijke en economische overwegingen ("haalbaar en betaalbaar") nadrukkelijk wel worden benoemd als kader waarbinnen maatregelen

vorm moeten krijgen (zie ook onze zienswijze m.b.t. de wijziging van het doelensysteem van 30 mei 2025).

Wijzigingen in het doelensysteem kunnen belangrijke juridische en economische gevolgen hebben voor bestaand gebruik. Dat geldt ook voor vaststellingen (toekenning van concrete waarden) m.b.t. het doelbereik en het ambitieniveau. Daarom zijn wij in algemene zin van mening dat wijzigingen in het doelensysteem en andere besluiten die verstrekkende gevolgen zullen hebben voor bestaande gebruikers – en dat is hier het geval – aan deze gebruikers en de politiek moeten worden voorgelegd en dat daarover vervolgens volgens de principes van ons democratisch bestel een besluit wordt genomen. Een voorbeeld waar dit in de ogen van de indiener nu misgaat betreft de vaststelling van de basisambitie voor de komende beheerplanperiode in de NRD. Deze is blijkens de tekst van de NRD gebaseerd op de Natuurherstelverordening. (De beschrijving in de NRD van de Europese verplichtingen van Nederland in dit kader is onvolledig en daarmee (juridisch) onjuist zoals in de volgende paragraaf nader wordt toegelicht.) De vaststelling van de basisambitie van de beheerplannen is gelet op de mogelijke consequenties (o.a. steeds verdergaande gebiedssluitingen) in onze ogen een belangrijk politiek besluit dat pas na overleg met gebruikers genomen kan worden.

Een tweede voorbeeld is de hantering van vogelaantallen als doel op zich. In de NRD vormt het niet behalen van 'doel'-aantallen op zichzelf een argument voor het sluiten van gebieden voor de visserij. Dit terwijl de Raad van State in dit kader heeft geoordeeld dat: "De instandhoudingsdoelen bevatten immers een opdracht tot het behoud van de omvang en de kwaliteit van het leefgebied met een draagkracht voor een bepaalde populatie. Dat deze populatie op zeker moment feitelijk niet gehaald wordt, hoeft op zichzelf niet te betekenen dat de draagkracht van het gebied niet voldoende is voor die populatie. De hantering van aantallen vogels als doel is dus duidelijk geen juridische (Europese) verplichting en deze nieuwe werkwijze behelst feitelijk een bijstelling van het N2000 beleid in plaats van een nadere invulling daarvan. Ook voor deze wijziging geldt dat hieruit belangrijke gevolgen voor gebruikers kunnen voortvloeien terwijl deze laatsten niet in de besluitvorming betrokken zijn geweest.

Reactie 1.2

De basis voor het beheerplan en de plan-MER zijn de instandhoudings-doelstellingen in het Aanwijzingsbesluit. Er is in het kader van het opstellen van het Natura 2000-beheerplan en de plan-MER geen sprake van een wijziging van het doelensysteem. In het beheerplan worden maatregelen opgenomen die nodig zijn voor het bereiken van de doelstellingen die in het Aanwijzingsbesluit staan. Er is een basisambitie geformuleerd om richting te geven aan de maatregelen die in het komende beheerplan worden opgenomen en welke later kunnen worden uitgevoerd. Het uiteindelijke doel is het bereiken van alle instandhoudingsdoelstellingen. Wij hebben de tekst over de basisambitie in de NRD aangepast.

In het plan-MER worden mogelijke maatregelen getoetst in hoeverre ze bijdragen aan het doelbereik en welke effecten er optreden op andere milieu- en omgevingsfactoren (o.a. maatschappelijke en economische aspecten). Daarbij worden de relevante stakeholders betrokken via (ronde tafel) gesprekken en informatiebijeenkomsten. Welke maatregelen daadwerkelijk in het beheerplan komen te staan en worden uitgevoerd is een bestuurlijk besluit.

Het niet behalen van de doelaantallen voor vogels is een indicatie voor knelpunten. Het kan zijn dat het knelpunt wordt veroorzaakt door het niet op orde zijn van de

omvang en/of de kwaliteit van het leefgebied. De maatregelen richten zich op het oplossen van de knelpunten, waarbij het nodig kan zijn dat gebieden worden gesloten voor visserij.

1.3 Verordening Natuurherstel: herstelpercentage voor de visserij

Indiener stelt dat in de notitie wordt gerefereerd aan de Natuurherstelverordening. Daarbij wordt, verwijzend naar artikel 5 lid 1 van deze Verordening, gesteld dat Nederland in respectievelijk 2030, 2040 en 2050 voor 30, 60 en 90% van de totale oppervlakte van alle in de Natuurherstelverordening opgenomen habitattypen die niet in goede toestand verkeren herstelmaatregelen dient te treffen. Indiener stelt dat dit niet juist is. Deze percentages gelden immers niet voor de in Annex II genoemde Groep 7 (Zachte sedimenten niet dieper dan 1 000 meter diepte). Dit betreft onder meer habitatype H1110 dat het grootste deel van het oppervlak van Natura 2000-gebied Voordelta uitmaakt. Voor Group 7 is een uitzondering gemaakt en mogen de lidstaten zelf in hun Nationale herstelplannen het percentage vaststellen dat zij wensen te herstellen. Dit vanwege het feit dat deze zachte sedimenten in bepaalde lidstaten een heel groot verspreidingsgebied kennen (Preambule nr. 37). Voorgaande betekent dat Nederland wat betreft zachte sedimenten (H1110, H1140, H1130, H1160) zelf kan bepalen in welke mate herstelmaatregelen worden getroffen. Dat betekent ook dat Nederland bij het vaststellen van de ambities rekening mag houden met de aanwezigheid van bestaande activiteiten zoals de visserij. Het bepalen van de ambitie wat betreft de zachte sedimenten betreft daarmee geen ecologische vraag maar een politieke. Uit de NRD leiden wij af dat het de ambitie van Rijkswaterstaat is om in 2030 30% van de habitats te verbeteren en in de periode daarna 60 en 90%. In combinatie met de in de NRD neergelegde opvatting dat bodemberoering een knelpunt vormt voor de kwaliteit van H1110, zou dit erop neerkomen dat visserij vrijwel geheel uit de Natura 2000-gebieden moet verdwijnen. Duidelijk mag zijn dat de Tweede Kamer daar in meerderheid geen voorstander van is. Indiener meent dan ook dat de Staatssecretaris van LNVN eerst zoals voorgeschreven in artikel 14 lid 3 van de Natuurherstelverordening in samenspraak met de Tweede Kamer een herstelpercentage voor Groep 7 dient vast te stellen. Pas daarna kunnen de doelen m.b.t. H1110 nader worden uitgewerkt in de beheerplannen.

Reactie 1.3

De indiener heeft gelijk, H1110B is opgenomen in groep 7 van bijlage II van de Natuurherstelverordening. De percentages voor habitattypen in deze groep kunnen door de lidstaten zelf worden vastgesteld. Dat is op het moment van schrijven nog niet gebeurd. Daarom is in de basisambitie de volgende zin opgenomen: "nieuwe ontwikkelingen ten aanzien van Natura 2000-doelstellingen of het Natuurplan, dat wordt opgesteld door het ministerie van LNVN, kunnen leiden tot het tussentijds bijstellen van de basisambitie".

1.4 Behoudsopgaven en verbeterdoelen

Indiener schrijft dat voor alle in de NRD genoemde habitattypen, vogelsoorten en vissoorten een behoudsopgave geldt. Dit betekent dat er, zolang geen sprake is van verslechtering sinds de referentiedatum, geen verbetermaatregelen noodzakelijk zijn in de Voordelta. Het doel is immers behoud van de bestaande situatie. Ten tijde van de aanwijzing was de visserij reeds in ruime mate aanwezig in de Voordelta. Destijds (zie aanwijzingsbesluit Voordelta) is vastgelegd dat zoveel mogelijk ruimte wordt gelaten voor bestaand gebruik binnen de voorwaarden die de instandhoudingsdoelen daaraan stellen. In onze visie zijn dan ook uitsluitend aanvullende maatregelen nodig indien sprake zou zijn van (als significant te

beoordelen) negatieve gevolgen voor de instandhoudingsdoelen. Onder verwijzing naar de vigerende natuurvergunningen voor de garnalen- en ensis-visserij kan geconcludeerd worden dat de verantwoordelijke autoriteiten van mening zijn dat hiervan geen sprake is. Hiermee in overeenstemming is dat in de NRD wordt vastgesteld dat behoud van de kwaliteit van H1110 voldoende is en dat geen nadere maatregelen nodig zijn. De NRD bevestigt dus dat de voortzetting van de visserij na de aanwijzing van de Voordelta niet tot verslechtering van de kwaliteit van H1110 heeft geleid. Volgens de NRD geldt dit echter niet voor de voedselvoorraad van schelpdier etende vogels, zoals de eider en de zwarte zee-eend. Deze verslechtering wordt toegeschreven aan de bodem beroerende visserij en beperking hiervan wordt als oplossingsrichting gezien. Dit is in tegenspraak met het gegeven dat schelpdierconcentraties een belangrijk natuurlijk kenmerk zijn van H1110 en daarvoor geen verslechtering wordt geconstateerd. Dat er te weinig voedsel zou zijn wijkt tevens af van hetgeen in de vergunning trajecten is vastgesteld. Gezien de ontwikkeling van de schelpdierbestanden in de Voordelta (die zijn beschreven in de passende beoordelingen) en de resultaten van wetenschappelijk onderzoek is het standpunt van RWS m.b.t. de voedselvoorraad van schelpdier etende vogels evident onjuist.

Indiener stelt dat de oorzaak van deze contradictie tussen de feiten en de vaststellingen van RWS in de NRD (en de evaluatierapporten) is dat men zich niet baseert op de reeds door de overheid vastgestelde feiten, maar dat men uitgaat van een redenering. In dit geval is dit de redenering dat bodem beroerende visserij leidt tot een verminderd voedselaanbod voor vogels. Beperking van de visserij leidt in de visie van RWS dan tot meer voedsel en meer vogels. In deze redenering wordt ervan uitgegaan dat het voedselaanbod bepalend is voor de vogelaantallen. Er wordt dus voorbijgegaan aan het feit dat onderzoek uitwijst dat vooral andere factoren zoals klimaateffecten (waardoor bijv. overwinteraars wegblijven) en ontwikkelingen in de broedgebieden de vogelaantallen bepalen. Door deze aspecten en kennis daarover te negeren verengt de redenering zich tot: minder vogels = te weinig voedsel en dus meer voedsel = meer vogels. Voor soorten zoals de eider en de zwarte zee-eend waarvoor de aantallen lager zijn dan de aantallen genoemd in het instandhoudingsdoel voor de draagkracht is daarmee de redenering van RWS rond als je ervan uitgaat dat niet de draagkracht maar de aantallen het doel op zich zijn.

Indiener stelt dat door het ontbreken van een wetenschappelijke basis - en erger nog: het negeren daarvan - is het betoog van RWS feitelijk een cirkelredenering. Een aanpak met als instandhoudingsdoel de vogelaantallen van deelpopulaties, in dit geval in de Voordelta, is ook in afwijking van de bepalingen in de Vogelrichtlijn, die juist vanwege het mobiele karakter van vogels betrekking hebben op de gehele (Europese) populatie van betreffende soorten.

Reactie 1.4

Er wordt gesteld dat er geen sprake kan zijn van te weinig voedsel, aangezien de kwaliteit van habitatype H1110 voldoende is en schelpdierconcentraties een belangrijk natuurlijk kenmerk zijn. Dit kan niet zo gesteld worden, aangezien de aanwezigheid van typische soorten (schelpdieren) als kwaliteitskenmerk voor H1110 niet op dezelfde manier wordt beoordeeld als de aanwezigheid van schelpdierconcentraties als voedsel voor vogels. Voor vogels zijn de biomassa en de dichtheid van belang voor een effectieve voedselvoorziening.

1.5 Ontwikkeling populatie Eidereenden en Zwarte zee-eenden

Indiener geeft aan dat de NRD stelt dat de lagere aantallen eidereenden en zwarte zee-eenden in de Voordelta vooral te wijten zijn aan een verminderde

voedselvoorraad. Volgens de NRD is er een direct verband tussen het voedselaanbod (zoals schelpdieren) en het aantal aanwezige vogels. Vermindering van bodem beroerende visserij zou volgens de NRD moeten leiden tot een groter voedselaanbod, en daarmee tot hogere aantallen zee-eenden. De NRD verwijst naar de gemiddelde aantallen vogels in januari om te beoordelen of de instandhoudingsdoelen worden gehaald.

De indiener trekt de aannames van de NRD in twijfel. Uit recent onderzoek blijkt namelijk dat er géén direct verband is tussen het lokale voedselaanbod en het aantal zee-eenden. Grote schommelingen in aantallen worden vooral veroorzaakt door externe factoren, zoals ontwikkelingen in het broedgebied (bijvoorbeeld de Oostzee), en niet door lokale omstandigheden in de Voordelta. Daarnaast laten tellingen zien dat de populaties ook buiten de januarimaand veel hoger kunnen zijn, waardoor het gebruik van alleen januariantallen een vertekend beeld geeft. Ook is er geen sprake van verslechtering van de voedselvoorraad; sommige voedselsoorten zijn juist toegenomen. De visserijdruk is bovendien afgenomen. De indiener concludeert daarom dat het huidige beheer voldoende is, en dat het niet juist is om het doelbereik alleen te koppelen aan de in de NRD genoemde aantallen in januari.

Reactie 1.5

De keuze voor januariantallen sluit aan bij de internationaal gehanteerde IWC-systematiek, waarin januari de standaard midwintertelmaand is. Dit borgt consistentie en hierdoor is het mogelijk om op basis hiervan een trend vast te stellen over een bepaalde periode. Dat er in andere maanden sprake is van hogere aantallen is relevant voor de seizoensvariatie en zegt niets over de trend over meerdere jaren.

Wolfshaar et al. (2023) concludeert dat aantallen zwarte zee-eenden met name afhankelijk zijn van de verstoring van voedselgebieden en minder van het aanbod van voedsel. Deze constatering zullen we meenemen bij het nader formuleren van de maatregelen in het plan-MER. Het betekent niet dat het huidige beheer voldoende is, aangezien er wel degelijk sprake is van interne knelpunten.

5.2 Zienswijze 2 - id. 105650672

2.1. Natuurcompensatie Voordelta

Indiener stelt dat in de hele NRD weinig aandacht wordt besteed aan de Natuurcompensatie Voordelta (NCV). Zowel in het aanwijzingsbesluit als in de twee beheerplannen is volgens indiener de doelstelling van met name H1110 een zeer ingewikkelde verknoping van Natura 2000-doelen met de realisatie van de Natuurcompensatie Voordelta.

Indiener verzoekt dit helder te benoemen en te ontrafelen in het MER, omdat het realiseren van de doelen alleen kan als de NCV volledig is gerealiseerd - en dat is nu nog niet het geval. Nu is sprake van aantoonbare verslechtering: het oppervlak is met ongeveer 3000 ha verminderd, terwijl de noodzakelijke kwaliteitsverbetering in een veel groter gebied is uitgebleven. Indiener verzoekt de juridische en ecologische verwevenheid met de NCV expliciet in het MER te benoemen en de NCV niet als autonome ontwikkeling mee te nemen.

Reactie 2.1

Wij waarderen het dat u de tijd heeft genomen om uw zienswijze in te dienen. NCV wordt in het nieuwe beheerplan niet integraal opgenomen, maar volgt zijn eigen spoor. Dat neemt niet weg dat er een duidelijke juridische en ecologische koppeling is met de instandhoudingsdoelstellingen. Dat zal meegenomen worden in het plan-MER.

2.2. Algemene N2000 doelen

Indiener mist in de NRD de algemene doelen uit het aanwijzingsbesluit die zijn gesteld voor het gebied. Indiener verzoekt om ook de algemene doelen volwaardig te behandelen in het MER. Neem de algemene doelen (zoals bijdrage aan ecologische samenhang en biodiversiteit) uit artikel 5.2 van het aanwijzingsbesluit integraal op in het beoordelingskader van het MER.

Reactie 2.2

De algemene doelen nemen we op in het plan-MER.

2.3. Meest milieuvriendelijke alternatief

Indiener verzoekt om een 'meest milieuvriendelijke variant' uit te werken. Deze variant sluit visserij uit en voorziet in een zo ver mogelijk openstaande Haringvlietsluizen (conform stormvloedkering MER 2000).

Reactie 2.3

We onderzoeken in het plan-MER verschillende alternatieven/maatregelpakketten. Welke dit zijn, is op dit moment nog niet duidelijk en wordt later in het proces bepaald. Bij de alternatieven/maatregelpakketten zal in ieder geval onderscheid zijn in verschillende mate van ecologisch doelbereik.

2.4. Verwijzing naar eerste beheerplan en evaluatie

Indiener verzoekt om in paragraaf 1.1.2 ook te verwijzen naar het eerste beheerplan en de evaluatie die voorafging aan dit tweede beheerplan. Dit maakt volgens indiener de beleidslijn en mate van voortgang transparant. En benadrukt het feit dat in het nu aflopende tweede beheerplanperiode al sprake moet zijn van realisatie van uitbreidings- en hersteldoelen.

Reactie 2.4

In paragraaf 1.1.2 wordt reeds verwezen naar de eerste generatie beheerplannen en de uitgevoerde evaluatie.

2.5 Dynamiek van de Voordelta

Indiener verzoekt om in hoofdstuk 2 een aparte paragraaf op te nemen over de fysieke en ecologische dynamiek van het gebied. Deze dynamiek beïnvloedt doelstellingen en beheer. Indiener verwijst hierbij naar de ontwikkelingen op de Hinderplaat en in het kustgebied van Voorne in de afgelopen 30 jaar. Indiener verzoekt om de dynamiek en de autonome ontwikkeling als afzonderlijke beoordelingsaspecten op te nemen in het MER.

Reactie 2.5

Klimaatverandering is een van de onderwerpen die ook in het plan-MER behandeld wordt. Daarnaast komt in het plan-MER een uitgebreide gebiedsbeschrijving, waarbij ook aandacht is voor het dynamische karakter van de Voordelta.

2.6 Strandplevier en regiodoel

Indiener stelt dat de Voordelta sinds 2019 van cruciaal belang is voor de strandplevier, hoewel het gebied geen instandhoudingsdoel voor deze soort heeft. Voor de strandplevier zijn in de Delta regiodoelen gesteld: 220 broedparen voor de Deltawateren en Duinen van Goeree en Kwade Hoek. Dit aantal wordt nog lang niet gehaald, hoewel de laatste jaren sprake is van een voorzichtige toename. In 2024 was sprake van een totaal van 150 broedpaar, waarvan 41 in de Voordelta (Lilipaly S.J. Janse W.M., Pattikawa M., van Straalen D. & M. Sluijter, 2025. Kustbroedvogels in het Deltagebied in 2024. Rijkswaterstaat, Centrale informatievoorziening Rapport BM 25.06 Deltamilieu Projecten Rapportnr. 2025-03, Vlissingen, pagina 44 en 95). Gezien het actuele belang en het feit dat zonder toevoeging van Voordelta sprake is van verslechtering voor de strandplevier in de Delta, verzoekt indiener om de Voordelta toe te voegen aan de gebieden die bijdragen aan het regiodoel strandplevier (220 paren). Indiener verzoekt dat maatregelen als afzettingen van stranden en monitoring structureel in het beheerplan worden geborgd.

Reactie 2.6

In onze beheerplannen gaan wij uit van de doelstellingen uit de Aanwijzingsbesluiten. Wij nemen maatregelen mee ter voorkoming van verslechtering van de strandplevieren, omdat deze soort een typische soort is en daarmee een kwaliteitsindicator van het habitatype embryonale duinen.

2.7 Verslechtingen zo snel mogelijk tegengaan

Indiener stelt dat in de Voordelta verslechtingen zijn opgetreden voor een aantal doelen. Indiener verzoekt om in het MER op te nemen hoe deze verslechtingen in de kortst mogelijke tijd ongedaan worden gemaakt.

Reactie 2.7

In het plan-MER zal worden onderzocht welke maatregelen kunnen bijdragen om verslechtingen zo snel mogelijk ongedaan te maken.

2.8 Trekvissen en zoet/brakwater toestroom

Indiener verzoekt om voor de soorten zeeprik, rivierprik, elft en fint als opgave toe te voegen de verbetering van verbindingen met paaigebieden via verdere openstelling van de Haringvlietsluizen. Hiervoor is voldoende water beschikbaar volgens indiener. Voor fint: verminder bijvangst door gerichte visserijmaatregelen.

Reactie 2.8

Er zijn in de NRD nog geen concrete oplossingsrichtingen benoemd voor de soorten zeeprik, rivierprik, elft en fint. De opgave is alleen gericht op het behouden of verbeteren van de kwaliteit van het leefgebied en de populatie. Deze zijn wel beschreven in de Doeluitwerking Voordelta. In het plan-MER zullen de genoemde oplossingsrichtingen, net als de oplossingsrichtingen voor andere knelpunten, als meer concrete maatregelen worden meegenomen.

2.9 Referentiejaar en oppervlakte H1110

Indiener verzoekt om bij het bepalen van de referentiesituatie uit te gaan van de situatie vóór aanleg van de Tweede Maasvlakte. Daarbij dient aangenomen te worden dat het volledige gebied H1110 betrof, tenzij aantoonbaar anders.

Reactie 2.9

In de NRD staan twee soorten referentiesituaties: de referentiesituatie MER en de referentiesituatie Natura 2000. De referentiesituatie MER betreft de huidige situatie en autonome ontwikkelingen, wat standaard gehanteerd wordt bij het opstellen van een MER. De referentiesituatie Natura 2000 is de situatie van de habitattypen en soorten in het jaar dat het Natura 2000-gebied onder bescherming kwam van de Habitat- en Vogelrichtlijn. Dat is voor de Voordelta het jaar 2000.

2.10 Herformuleer opgave H1110B

In Tabel 8 wordt de opgave voor H1110B als "in stand houden huidige situatie" beschreven. Indiener verzoekt dit te wijzigen in: "Herstel van kwaliteit door ten minste uitvoering van NCV."

Reactie 2.10

In het plan-MER wordt de relatie met NCV en kwaliteitsverbetering die daarvoor nodig is gelegd.

2.11 Ontwerp Nationaal Programma Ruimte voor Defensie

Indiener verzoekt om dit programma en het amfibisch oefenterrein bij de Tweede Maasvlakte expliciet als autonome ontwikkeling mee te nemen in het plan-MER.

Reactie 2.11

Dit programma wordt in december 2025 verwacht. De Tweede Maasvlakte is hierin aangewezen als een van de voorkeurslocaties voor amfibisch oefenterrein. We nemen dit programma mee in paragraaf 3.1.1 van de NRD.

2.12 Visserijdruk

Indiener verzoekt om in het plan-MER de toename van de visserij sinds de aanwijzing, sinds de start van het eerste beheerplan en sinds de start van het tweede beheerplan op onder andere ensis en garnalen expliciet te mee te nemen. Hierbij zijn ook de langetermijneffecten van bodemberoering en voedselketens van groot belang. En de vraag of de visserij bij de aanwijzing al een significant negatief effect op de instandhoudingsdoelen zal hebben gehad.

Reactie 2.12

De veranderingen van visserij op ensis en garnalen wordt meegenomen in het plan-MER.

2.13 Beoordelingsmethodiek

Indiener maakt bezwaar tegen de sterk kwalitatieve insteek van het beoordelingskader (tabel 12). Indiener verzoekt de ecologische effecten zoveel mogelijk kwantitatief te maken (bijv. aantal broedparen, habitatoppervlakte). En ook duidelijk te maken hoe het plan-MER voorkomt dat haalbaarheid of kosten doorslaggevend worden ten koste van ecologische doelrealisatie, die uitgangspunt moeten zijn van het beheerplan.

Reactie 2.13

Dit is een gebruikelijk manier om een beoordeling in een plan-MER uit te voeren. Daar waar mogelijk zullen we ook een kwantitatieve beoordeling uitvoeren, dit zal echter niet altijd mogelijk zijn vanwege een gebrek aan gegevens.

Het uitgangspunt van het plan-MER is doelbereik, maar kosten en technische haalbaarheid zijn een onderdeel van de effectbeoordeling en worden in beeld gebracht. De keuze voor welke maatregelen zullen worden uitgevoerd, is een bestuurlijke keuze.

5.3 Zienswijze 3 - id. 105648830

3.1 Zorgen om natuur

Indiener maakt zich grote zorgen over de natuur van de Voordelta en de Kop van Schouwen. Wij voelen ons met name als inwoners van Westenschouwen zeer betrokken bij de natuur en voelen een verantwoordelijkheid voor onze woon- en leefomgeving en de natuur in onze directe leefomgeving. Wij leven immers pal naast de natuur, de Voordelta en het strand op de Kop van Schouwen.

Ik woon pal naast het bos van Westenschouwen op een paar minuten lopen van het strand, kom al mijn hele leven veel op het strand bij Westenschouwen en wandel regelmatig langs het water van de Voordelta, van de Oosterscheldekering tot langs de Meeuwenduinen (ca 3 à 4 dagen per week). Ik ruim al wandelend rommel op, bekijk de staat van het strand, het water en de vogels, en spreek waar nodig mensen aan op hun gedrag. Ik zie dus goed welke ontwikkelingen er zijn.

3.1 Reactie

Wij stellen uw betrokkenheid zeer op prijs en danken u voor uw zienswijze. In de Doeluitwerking is de ontwikkeling van natuurwaarden in beeld gebracht en zijn knelpunten geïdentificeerd. In het plan-MER en het beheerplan worden maatregelen geformuleerd om deze knelpunten zoveel mogelijk op te lossen en de doelstellingen te behalen.

3.2 Zorgen om vervuiling

Indiener maakt zich al jaren ernstig zorgen over de Voordelta en het leven bij en op het strand van Westenschouwen en de Kop van Schouwen. Door de jaren heen heb ik de vervuiling (i.c. van de zee o.a. door PFAS, metaalslakken en luchtvervuiling) zien toenemen en de vogelstand en de stand van krabbetjes, garnalen e.a. sterk zien afnemen op het strand en in het water van de Voordelta.

Indiener pleit om zoveel mogelijk in te zetten om de verontreiniging in de Voordelta door allerlei stoffen te stoppen, zoals de verontreiniging door metaalslakken, PFAS e.a. Zorg ervoor dat er zoveel mogelijk metaalslakken en andere verontreiniging uit het water gehaald wordt.

Indiener pleit ook om in te zetten om de uitstoot van PFAS in z'n geheel te verbieden. Er zit te veel PFAS in het water van de Voordelta. Dat is niet alleen zeer ongezond voor mensen, maar ook voor dieren en voor het gehele ecosysteem. Wij hebben helaas allemaal veel te veel PFAS in ons lichaam, evenals overigens veel te veel plastics.

Daarbij pleit de indiener om grote inzet voor het sterk verminderen van de vervuiling en vieze uitstoot van CO₂, stikstof, fijnstof en andere schadelijke broeikasgassen, die natuur in en bij de Voordelta schade toebrengen en de klimaatveranderingen steeds sneller doen gaan. Zet u bijvoorbeeld in voor het nu sluiten van de kolencentrales op de Tweede Maasvlakte (die nooit open hadden gemogen), het sterk verminderen van de uitstoot van andere industrie, zowel in Zeeland, België, als op de Tweede Maasvlakte etc. De knop moet echt om bij provincie, gemeenten en bedrijven/bedrijfstakken dat het sterk verminderen van alle schadelijke stoffen noodzakelijk is om de snelheid waarmee de klimaatveranderingen momenteel gaan, enigszins te kunnen dempen.

Reactie 3.2

In uw zienswijze geeft u een aantal punten aan waarover u zich zorgen maakt en waarop u actie vraagt (om uitstoot en verontreiniging te laten stoppen). De essentie van het beheerplan is dat het zich richt op het behalen van instandhoudingsdoelstellingen voor habitattypen en -soorten. Dat gebeurt via maatregelen die passen binnen de reikwijdte van een Natura 2000-beheerplan.

3.3 Zorgen om klimaat

Indiener heeft de erosie van de kust bij Westenschouwen door zandafslag en zandhonger sterk zien toenemen door de klimaatveranderingen en de toenemende sterke stormen.

Reactie 3.3

Klimaatverandering en ontwikkelingen die u noemt worden meegenomen in het plan-MER.

3.4 Zorgen om populatie vogels

Indiener schrijft dat vooral de afgelopen jaren er een dramatische neergang is van het aantal vogels op het strand van Westenschouwen en langs de kust te zien. Heel erg weinig meeuwen en bijna geen strandlopertjes of plevieren meer. Soms nog wat Stormvogeltjes, een enkel Kwikstaartje en een enkele aalscholver, maar dat is alles wat er nog leeft. Waar voorheen talloze vogels vlogen en talloze kleine en grotere diertjes in het water en de kreken leefden, is het nu stil en levenloos. Het is wat dat betreft erg stil geworden op het strand van Westenschouwen en het water voor onze kust (de Voordelta). Het is dramatisch.

Reactie 3.4

In de Doeluitwerking is de ontwikkeling van natuurwaarden in beeld gebracht en zijn knelpunten geïdentificeerd. In het plan-MER en het beheerplan worden maatregelen geformuleerd om deze knelpunten zoveel mogelijk op te lossen en de doelstellingen te behalen. De doeluitwerking is gelijktijdig gepubliceerd met de NRD. In sommige gevallen kan dit aansluiten bij uw waarnemingen in het gebied. Het beheerplan heeft als doel deze knelpunten aan te pakken en daarmee de doelstellingen in de Voordelta te behalen.

3.5 Oorzaken van de 'stille en levenloze' Voordelta

De indiener benoemt verschillende factoren die van invloed zijn op de achteruitgang in de Voordelta.

- Te veel vissersboten hebben de hele winter met hun sleepnetten de bodem en de zee in de Voordelta verstoord. De hele winter heb ik de boten iedere dag zien en horen vissen in de Voordelta voor de kust van de Kop van Schouwen. Ook nu zie ik bijna dagelijks een vissersboot in de Voordelta vissen (terwijl dat volgens mij verboden is). Er wordt te veel gevestigd, waardoor er weinig vis meer is, en de Voordelta (en de bodem) onaanvaardbaar veel verstoord wordt door de visserij.

- Te veel versturende recreatie: de recreatie is in de loop van de jaren enorm toegenomen op de Kop van Schouwen, in Burgh-Haamstede, in de natuur, op het strand en in en op het water. Bovendien is het gedrag van mensen erg veranderd: recreanten vinden dat zij alles mogen: niet alleen overal en altijd hun honden los laten lopen, maar ook lopen mensen tegenwoordig voortdurend door de duinen, verstoren de natuur door er doorheen te lopen (vaak ook met loslopende honden), maken een evenemententerrein van de duinen door op de duinen te klimmen en

ervan af te glijden, naar beneden te rennen en/of zelfs kuilen in de duinen te graven. Daardoor is het duingras op veel plaatsen kapot gemaakt, het zand naar beneden gelopen en zijn de dieren die in de duinen leven en nestelen verstoord.

- Te veel verstoring door auto's: al jaren wordt er voortdurend door auto's op en neer gereden over het strand, o.a. de auto's van strandpaviljoenhouders, auto's van de reddingsbrigade (die voortdurend zinloos heen en weer rijden zonder iets te doen), tractoren van vuilophalers en strandschoonmakers etc., maar ook mensen die (illegaal) met hun auto's komen racen op het strand (de slagbomen bij het strand staan immers altijd open en iedereen kan zo het strand op rijden, ondanks verzoeken aan de gemeente om de slagbomen dicht te doen). Dit verstoort de vogels op het strand en het leven in het zand te veel.

- Te veel vervuiling: veel dieren gaan dood door te veel vervuiling. Vroeger hadden wij op de Kop van Schouwen de meest gezonde lucht van heel Nederland. Bij Burgh Haamstede hadden wij het witste en schoonste strand en het schoonste water van heel Nederland. En wij hadden de meest gevarieerde natuur. Nu hebben wij echter helaas heel veel luchtverontreiniging door de industrie in het zuiden (o.a. bij Vlissingen en uit België), door de uitstoot van de heel erg toegenomen scheepvaart voor onze kust, door de enorme vieze uitstoot van de Tweede Maasvlakte vanuit het noorden, waar wij de laatste jaren steeds meer vervuiling van hebben. Ook de vele houtstook, waar mensen en toeristen vanuit bezuinigingsoogpunt veel op overgegaan zijn, veroorzaakt veel vieze uitstoot.

- Te veel vervuiling en uitstoot door de massaal toegenomen recreatie. De uitstoot door het toerisme is in de loop van de jaren enorm toegenomen, mede doordat de gemeente jaarrond toerisme bevordert en de uitstoot van verwarming en de mobiliteit van het toerisme daardoor enorm is toegenomen. De enorm toegenomen recreatie is erg vervuilend hier op de Kop van Schouwen. De Kop van Schouwen kende in 2023 al zo'n 3,5 mln. overnachtingen door toeristen (per jaar) en nog eens zo'n 2 mln. dagjesmensen. Alleen al in Burgh-Haamstede (4.250 inwoners) waren er in 2023 al 1,4 mln. toeristische overnachtingen en 800.000 dagjesmensen, en het loopt ieder jaar verder op. In 2024 is het toerisme nog verder toegenomen. 98% van de toeristen komt met de auto (of camper) naar de Kop van Schouwen, het strand en het bos. Daardoor hebben wij een enorme toename van het aantal auto's en de mobiliteit hier op de Kop van Schouwen, langs/in Burgh-Haamstede en op/over Neeltje Jans. De uitstoot van CO2 door de mobiliteit is op Schouwen-Duiveland dan ook nauwelijks afgenomen sinds 2010, ondanks dat auto's wel schoner geworden zijn (zie grafiek in bijlage). De uitstoot van fijnstof is sterk toegenomen, zowel door de mobiliteit, als door de vele houtstook. Door de vele uitstoot is de klimaatverandering in een grote versnelling geraakt, waardoor de kust in toenemende schade ondervindt.

- Ook de uitstoot van stikstof en andere verontreinigende gassen is helaas sterk toegenomen op de Kop van Schouwen, hetgeen zeer schadelijk is voor de natuur, niet alleen de natuur op het land, maar ook de natuur in het water

Reactie 3.5

Tijdens het opstellen van de Doeluitwerking (deze is gelijktijdig met de NRD gepubliceerd) is nagegaan hoe knelpunten voor de instandhoudingsdoelstellingen kunnen worden opgelost. Op basis daarvan worden de komende periode maatregelen geformuleerd waarmee knelpunten zoveel mogelijk worden weggenomen en doelstellingen worden behaald.

3.6 Zorgen om toenemende recreatie

Wat de indiener vooral ook heeft zien toenemen, zijn de vele toeristen en wandelaars, die hun honden altijd los laten lopen op het strand en hun honden achter de vogels, die nog reesteren, aan laten jagen.

De indiener maakt zich dan ook al jaren zorgen over de toenemende recreatie en de slechter wordende staat van de natuur. Tweederde (68%) van de inwoners van Burgh-Haamstede gaf in 2024 aan in een representatief draagvlakonderzoek van de gemeente Schouwen-Duiveland met betrekking tot het toerisme dat er te veel toeristen komen en dat het te druk geworden is in Burgh-Haamstede en in de natuur. Ca. 60% van de inwoners van Burgh-Haamstede constateert dat het toerisme schade toebrengt aan de natuur. Overigens niet alleen in Burgh-Haamstede zijn de inwoners van mening dat het te druk geworden is op Schouwen-Duiveland: overall is 55% van de inwoners van Schouwen-Duiveland van mening dat het door het toerisme (vaak) te druk is op Schouwen-Duiveland (Draagvlakonderzoek toerisme, Centrum voor Kusttoerisme, 2024).

Indiener pleit dat RWS zich inzet richting de Provincie Zeeland en de gemeente Schouwen-Duiveland om het toerisme op de Kop van Schouwen te verminderen. Te veel is te veel. De overdaad aan toerisme is te verstoring, te vervuilend en het richt te veel schade aan. Helaas zijn de provincie en de gemeente S-D tot op heden aanhangers van de meer-meer-meer theorie en kijken zij alleen naar het geld dat het oplevert. Het wordt echter echt hoog tijd dat er vooral naar de natuur en de leefbaarheid gekeken wordt. Zet u daarvoor in: natuur op plaats 1!

Reactie 3.6

In uw zienswijze geeft u een aantal punten aan waarop u actie vraagt om toerisme terug te dringen. De essentie van het beheerplan is dat het zich richt op het behalen van instandhoudingsdoelstellingen voor habitattypen en -soorten. Dat gebeurt via maatregelen die passen binnen de reikwijdte van een Natura 2000-beheerplan. Het is mogelijk dat specifieke maatregelen worden opgenomen, die verstoring die veroorzaakt is door recreatie terugdringen. In het algemeen terugdringen van recreatie is geen doel op zichzelf dat nagestreefd wordt in dit beheerplan.

3.7 Stop op visserij

Indiener pleit ervoor dat de visserij in de Voordelta in z'n geheel gestopt wordt. Deze is te zeer verstoring (zeker de sleepnet-visserij) en te zeer vervuilend. Verbiedt de visserij voor de kust van Westenschouwen en de Kop van Schouwen in z'n geheel om de natuur in de Voordelta en bij de Kop van Schouwen de kans te geven enigszins te herstellen.

Reactie 3.7

In het plan-MER (waarvoor in de NRD de contouren zijn uitgezet) worden verschillende maatregelpakketten/alternatieven afgewogen en getoetst op effectiviteit voor behoud en verbetering van instandhoudingsdoelstellingen. Daarbij beoordelen we verschillende maatregelen en de impact die ze kunnen hebben op het gebruik in de Voordelta. Een besluit over de daadwerkelijk te nemen maatregelen wordt vastgelegd in het Natura 2000-beheerplan, welke later volgt (medio 2027).

3.8 Handhaving

Indiener wenst dat ervoor wordt gezorgd dat de regels die gelden op de Voordelta, het strand en de duinen nageleefd worden door middel van duidelijke bebording en gerichte handhaving. Momenteel staat er geen enkel bord op het strand tussen

duinovergang Domeinen 1 (bij Westenschouwen) en Nieuw Haamstede met de regels die gelden op het strand, noch staan de regels op de website van de gemeente, op de strandapp of op de site van Burgh-Haamstede. Bovendien is er geen enkele handhaving op het strand. Daardoor lopen toeristen gewoon overdag met hun paarden over het strand, ruimen zij de paardenpoep niet op, laat iedereen de hele dag zijn honden loslopen op het strand, lopen mensen voortdurend de duinen in en verstoren zo de natuur. Goede duidelijke bebording en duidelijke (nu in het hoogseizoen dagelijkse) handhaving is noodzakelijk.

Reactie 3.8

In het plan-MER (waarvoor in de NRD de contouren worden uitgezet) worden verschillende maatregelpakketten/alternatieven afgewogen en getoetst op effectiviteit voor behoud en verbetering van instandhoudingsdoelstellingen. Daarbij beoordelen we verschillende maatregelen en de impact die ze kunnen hebben op het gebruik en de handhaving in de Voordelta. Een besluit over de daadwerkelijk te nemen maatregelen wordt vastgelegd in het Natura 2000-beheerplan, welke later volgt (medio 2027).

3.9 Scheepsvaart

Indiener stelt voor om de scheepvaart om te leiden naar ver buiten de Voordelta en het verbieden van de filevorming van schepen in het Voordeltagebied die wachten om de Westerschelde op te mogen varen of de haven van Rotterdam in te mogen. De regel dat schepen alleen maar met vloed de Westerschelde op mogen varen, heeft mogelijk wel de vervuiling op de Westerschelde wat verminderd; maar de vervuiling voor de kust bij de Kop van Schouwen en in de Voordelta is hierdoor juist sterk toegenomen, omdat de schepen urenlang ronkend voor de kust liggen te wachten tot ze de Westerschelde op mogen. Dat moet anders, want dat is alleen maar een verplaatsing van de vervuiling.

Reactie 3.9

In het plan-MER (waarvoor nu in de NRD de contouren zijn uitgezet) worden verschillende maatregelpakketten/alternatieven afgewogen en getoetst op effectiviteit voor behoud en verbetering van instandhoudingsdoelstellingen. Daarbij beoordelen we verschillende maatregelen en de impact die ze kunnen hebben op het gebruik in de Voordelta. Een besluit over de daadwerkelijk te nemen maatregelen wordt vastgelegd in het Natura 2000-beheerplan, welke later volgt (medio 2027).

5.4 Zienswijze 4 - id. 105647740

De indiener onderschrijft alle punten die door de andere indiener zijn ingebracht en verwijst hiervoor naar zienswijze 2 (id. 105650672).

Reactie 4

Uw zienswijze is door ons ontvangen, waarvoor dank. Voor de beantwoording verwijzen we naar de reacties op de zienswijzen van indiener met nummer 105650672 (paragraaf 5.2).

5.5 Zienswijze 5 - id. 105643927

5.1 Strandveiligheid en recreatie

De NRD benoemt knelpunten rond dynamiek, verzanding en onderhoud van leefgebieden. Indiener verzoekt om daarnaast ook nadrukkelijk aandacht te besteden aan de veiligheid op de stranden in relatie tot recreatie. Door erosie kunnen problemen ontstaan voor het gebruik van de stranden en voor calamiteitsvervoer. Indiener stelt voor om maatregelen zoals zandverplaatsing van laagwaterlijn naar hoogwaterlijn mee te nemen in het MER-onderzoek en als toegestane, vergunningsvrije werkzaamheden op te nemen in het beheerplan. Daarnaast vraagt indiener om meer duidelijkheid over welke activiteiten op basis van het beheerplan vergunningsvrij uitgevoerd kunnen worden, en hoe daarin onderscheid wordt gemaakt tussen waterveiligheidsmaatregelen en strandverbreding voor recreatie. Indiener wil hierbij benadrukken dat suppleties die worden uitgevoerd voor bredere stranden, belangrijke maatregelen zijn voor de strandveiligheid. Voor de milieueffecten is er geen relevant verschil tussen deze suppleties en suppleties die expliciet zijn bedoeld voor kustlijnverzorging. Beide dragen bij aan het veilig en bruikbaar houden van de stranden en zouden daarom op gelijke wijze moeten worden behandeld in het beheerplan.

Reactie 5.1

Of bestaande activiteiten kunnen worden vrijgesteld wordt op dit moment onderzocht in een zogenaamde vrijstellingstoets. Er kunnen nu nog geen uitspraken worden gedaan over vrijstelling van activiteiten. Hierover zal later in het proces overleg met betreffende partijen plaatsvinden.

5.2 Autonome ontwikkelingen

In paragraaf 3.1.2 wordt beschreven dat de maatregelen uit het huidige beheerplan als autonome ontwikkelingen worden meegenomen, mits ze "voldoende zeker" zijn. Indiener vraagt zich af welke maatregelen dit precies zijn. Dit is op dit moment niet duidelijk en geeft een diffuus beeld. Ook stelt indiener dat niet alle voorbereide maatregelen uiteindelijk worden uitgevoerd of worden uitgevoerd zoals voorbereid. Indiener verzoekt daarom om een overzicht van de maatregelen die onder deze categorie vallen, en een toelichting op hoe wordt omgegaan met onzekerheden hierover.

Reactie 5.2

Deze maatregelen worden in het plan-MER nader beschreven en uitgewerkt.

5.3 Basisambitie natuurherstel

Op pagina 25 wordt de 'basisambitie' omschreven, die richting geeft aan de alternatieven in de plan-MER. Tegelijkertijd staat vermeld dat deze ambitie geen harde eis is. Indiener verzoekt om een nadere uitleg van de status van deze ambitie en hoe deze zich verhoudt tot de verplichtingen uit de Natuurherstelverordening.

Reactie 5.3

De basisambitie is aangepast in de definitieve NRD. De basisambitie is nu als volgt: De maatregelen die in de Natura 2000-beheerplannen opgenomen gaan worden, zijn gericht op het realiseren van volledig doelbereik in 2050. Aangezien het nieuwe beheerplan in beginsel een werkingsduur van zes jaar heeft en hierbinnen niet alle instandhoudingsdoelstellingen kunnen worden behaald, wordt voor het samenstellen van het uiteindelijke voorkeursalternatief (VKA) in het MER gewerkt met de volgende basisambitie:

- *Het zo snel mogelijk nemen van maatregelen om te voldoen aan de behoudsdoelstellingen (stand van zaken ten tijde van aanwijzing);*
- *Dat in 2030 maatregelen getroffen worden om ten minste 30% van het oppervlak - van habitats die niet in gunstige toestand verkeren - in goede toestand te brengen en om ten minste 30 % van de eventueel benodigde extra oppervlakte voor uitbreiding te realiseren en tevens om een gunstige kwaliteit en kwantiteit van de leefgebieden van richtlijnsoorten te bereiken;*
- *Het geven van een doorkijk naar 60% in 2040 en 90% in 2050.*

5.4 Sociale aanvaardbaarheid en maatschappelijke impact

De NRD benoemt dat alternatieven worden getoetst op ecologische, juridische en technische haalbaarheid, financiële en maatschappelijke impact (p.26). Indiener vindt het belangrijk dat de sociale aanvaardbaarheid en mogelijke maatschappelijke weerstand (bijvoorbeeld rond recreatie en economie) in de effectbeoordeling expliciet worden meegenomen. Indiener verzoekt om toe te lichten hoe en op welk moment dit aspect wordt gewogen in de totstandkoming van het voorkeursalternatief.

Reactie 5.4

Dit valt onder maatschappelijke impact en is onderdeel van het plan-MER-proces.

5.5 Ruimte voor experimenten en flexibiliteit

De NRD beschrijft dat maatregelpakketten met verschillende ambitieniveaus worden onderzocht. Wij vragen u nadrukkelijk om in de alternatieven ook ruimte te laten voor innovatieve experimenten en flexibele suppletie strategieën, bijvoorbeeld in het kader van een zeewaarts scenario en dynamisch kustbeheer. Ons voorstel is om daarbij niet alleen te kijken naar traditionele methoden, maar ook naar nieuwe technieken en aanpassingen die inspelen op veranderende omstandigheden. Door deze aanpak kunnen we beter anticiperen op onvoorspelbare effecten van zeespiegelstijging en klimaatverandering. Bovendien kan het gebruik van flexibele suppleties zorgen voor een efficiënter gebruik van middelen en een betere aansluiting bij ecologische processen. Dit kan bijdragen aan zowel de natuurdoelen als de lange termijn kustveiligheid, doordat natuur en veiligheid elkaar versterken.

Reactie 5.5

In de maatregelpakketten/alternatieven kunnen wij alleen concrete maatregelen meenemen, die voldoende duidelijk zijn om effecten te beoordelen in het plan-MER. Innovatieve experimenten die niet zijn afgebakend en waarvoor geen onderzoek voorhanden is met de effecten hiervan, kunnen daarom niet worden meegenomen.

5.6 Zienswijze 6 - id. 105641571

6.1 Verzoek tot aanwijzing categorie "adviseren"

In hoofdstuk 5 van de NRD wordt onderscheid gemaakt tussen verschillende categorieën stakeholders (bevoegd gezag, coproductent, adviseren, raadplegen en informeren). Hoewel indiener als terreinbeherende organisatie wordt genoemd in de factsheets van Rijkswaterstaat, is in de huidige tabel met stakeholders onduidelijk of indiener onder "coproductent" of "adviseren" valt. Indiener verzoekt om formeel ingedeeld te worden in de categorie **"adviseren"**.

De motivatie van indiener luidt als volgt:

1. Indiener beheert en exploiteert de stranden van Walcheren, inclusief dagelijkse schoonmaak, zandbeheer en toezicht. Dit levert unieke operationele kennis op over effect van beheer en onderhoud op natuurwaarden.
2. Indiener beschikt over langjarige data en praktijkervaring betreffende recreatiedruk, bodemverdichting, verstoring van broedvogels en emissies van strandvoertuigen. Deze informatie kan direct worden ingezet voor het opstellen en onderbouwen van maatregelpakketten en het plan-MER.
3. Indiener heeft een nauwe werkrelatie met de gemeente Veere en Vlissingen, die in de NRD als "adviserende" partijen worden aangeduid. Een gelijke indeling bevordert efficiënte regionale afstemming en voorkomt versnippering van verantwoordelijkheden.

Reactie 6.1

Wij waarderen het dat u de tijd heeft genomen om uw zienswijze in te dienen. In uw zienswijze vraagt u om Stichting Strandexploitatie Veere (SSV) op te nemen als belanghebbenden in de groep "adviseren". De SSV is al betrokken in het proces als belanghebbende in de groep "adviseren".

5.7 Zienswijze 7 - id. 105641559

7.1 Dynamiek van de Voordelta

In paragraaf 2.1 van de NRD wordt een gebiedsbeschrijving van de Voordelta gegeven. Deze beschrijving is volgens indieners te beperkt. Indieners stellen dat een beschrijving van de huidige dynamiek in de Voordelta ontbreekt en stelt het volgende:

De Voordelta is ontstaan door menselijk ingrijpen (selnering en moertering) in het bestaande lagunaire systeem zoals dat aan het begin van onze jaartelling aanwezig was in de zuidwestelijke delta. Dat ingrijpen heeft geleid tot het ontstaan van onze zeearmen met als gevolg diepe erosieputten tot 50 meter diep en dijkvallen langs de Zeeuwse kust. Het materiaal uit de erosieputten aangevuld met sediment van de rivieren heeft de vorming van de Voordelta mogelijk gemaakt. Al in de 19^e eeuw is de Voordelta gaan eroderen als gevolg van de aanleg van de Kreekrakdam, waardoor de Oosterschelde werd afgesloten van de Westerschelde, en aanleg van de Nieuwe Waterweg, waardoor de Rijn en Waal deels werden omgeleid. Dit leidde tot verstoring van sediment aanvoer en afbraak van de Voordelta door golf- en getijbewegingen. De na 1953 aangelegde Deltawerken hebben de situatie verslechterd door de rivieren, de primaire opbouwende kracht van een delta, definitief af te sluiten van het kustsysteem, waarmee de sedimentaanvoer een halt werd toegeroepen en daarmee de verdere opbouw van de zuidwestelijke delta. Daarbovenop is ook de natuurlijke sedimenttoevoer afgenomen door waterreguleringswerken in de rivieren. De voeding van het natuurlijk systeem met natuurlijk sediment werd stopgezet. Hierdoor kregen getij, wind en golven vrij spel om door de mens gecreëerde onbalans te herstellen, wat in dit geval heeft geleid tot erosie en transport in noordoostelijke richting als resultante van de overheersende noordwestelijke en zuidwestelijke stromen en de heersende getijstromen. De Voordelta erodeert dus omdat de mens wederom een onbalans heeft gecreëerd waar de natuur op reageert met een aanpassing aan de ontstane situatie. De voorzijde van de Voordelta erodeert door golven en getij, het losgekomen materiaal verzamelt zich in zandbanken die zich in noordoostelijke richting gaan verplaatsen als gevolg van de resultante van de overheersende natuurkrachten. De bouw van de 2^e Maasvlakte zorgde voor een nieuwe verstoring van het natuurlijk systeem en bewerkstelligt dat deze verplaatsing bij Voorne een halt wordt toegeroepen, waardoor deze zandplaten gaan aanlanden en onderdeel worden van de bestaande kustlijn. Inmiddels erodeert het front van de Voordelta met een snelheid van vijf meter per jaar.

De indieners menen dat deze kennis over de dynamiek van het systeem essentieel is om te komen tot een zinvol en effectief Beheerplan Voordelta 2028-2034 dat gericht is op structureel ecosysteemherstel, rekening houdend met de lange termijn ontwikkelingen.

Reactie 7.1

Hartelijk dank voor uw reactie, uw zienswijze nemen wij mee in onze overwegingen over de op te nemen informatie in de gebiedsbeschrijving. In het plan-MER komt een gebiedsbeschrijving, waarbij ook aandacht is voor het (fysieke en ecologische) dynamische karakter van de Voordelta.

7.2 Gevolgen zeespiegelstijging

Indieners stellen dat in paragraaf 2.4 van de NRD aandacht voor de systematische gevolgen van zeespiegelstijging ontbreekt. Immers, wanneer de zeespiegel stijgt

komt het water hoger te staan tegen het strand, golven breken dicht bij het land en nemen zand mee de zee in. Dat zand wordt verplaatst naar dieper water, zodat het strandprofiel weer in evenwicht komt. Zand uit de hogere delen van het strand (lees: de duinen) wordt naar beneden verplaatst. Het strand wordt smaller en verschuift landinwaarts en de duinen eroderen om zand te leveren aan de zeebodem. Uiteindelijk leidt iedere meter zeespiegelstijging op locaties zonder dammen en dijken tot 100 meter landinwaarts verplaatsing van de kustlijn (De Regel van Bruun).

Deze zorgelijke ontwikkeling dient volgens indieners in de NRD opgenomen te worden om te komen tot een gebiedsgericht zinvol en effectief Beheerplan Voordelta 2028-2034. Zonder besef van wat op het gebied afkomt, kan/zal zelfs een geslaagde uitvoering van enkel de momenteel voorziene maatregelen leiden tot een klassiek geval van 'operatie geslaagd, patiënt overleden'.

Reactie 7.2

Klimaatverandering en dus ook zeespiegelstijging zal worden meegenomen in het plan-MER.

7.3 Voorstellen maatregelen

Indieners verzoeken om binnen het Beheerplan Voordelta, liefst vergunningsvrij, experimentele, 'nature-based' oplossingen toe te staan die gericht zijn op structureel ecosysteemherstel, natuurherstel, waterveiligheid en klimaatadaptatie zonder voorafgaande eis tot natuurcompensatie vanwege ecologische schade op de korte termijn, mits ze op basis van wetenschappelijke onderbouwing bijdragen aan lange termijn natuurwinst. Concreet denkt de indiener aan pilots en experimenten met (bescheiden) suppleties, plantaardige en mariene biobouwers als nagestreefd door:

- Kennis Community Oosterschelde (Gebiedscoalitie 'De Banjaard'/Shared Concepts) als neergelegd in het Plan van Aanpak Proeftuin Zeewaarts van 24 november 2024 (Bijlage 1) en de Presentatie Proeftuin Zeewaarts van 3 april 2025 (Bijlage 2). Proeftuin Zeewaarts zet in op duin- en rif vorming, suppleties, plantaardige en mariene biobouwers en zachte stuifdijken als klimaat adaptieve maatregelen op basis van drie proefprojecten ontwikkeld vanuit (regionaal) onderwijs en wetenschap in samenwerking met de gemeente Schouwen-Duiveland, de provincie Zeeland en het Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta;
- Het Seascape Voordelta Collectief, een initiatief van ARK Rewilding Nederland (Bijlage 3). Dit Collectief stimuleert kleinschalige rewilding en experimenten in nauwe samenwerking met burgers, ondernemers en kennisinstellingen.

Beide initiatieven van indieners zijn gebaseerd op wetenschappelijk onderbouwde ontwerp vragen en vallen binnen de doelen van Natura 2000 (habitatverbetering, veerkracht). Indiener stelt dat de pilots en experimenten ingebed moeten worden in een adaptief, langdurig en breed gemonitord kader. De Voordelta is niet statisch, maar altijd in beweging en aan verandering onderhevig. Deze dynamiek creëert nieuwe uitdagingen zowel voor natuur, waterveiligheid als gebruik. Maatregelen uit het verleden voldoen vaak niet meer en vragen om herziening, aanpassing. Nieuwe inzichten en maatregelen met onderbouwing, zijn volgens indiener hard nodig. Het ontwikkelen hiervan is complex en vraagt daarom om experimenteer ruimte en tijd. Indiener stelt dat Pilots essentiële handreikingen bieden voor de toekomst. Zo kan de Voordelta veerkrachtig blijven in het licht van klimaatverandering en Europese instandhoudingsverplichtingen voor habitat.

Indieners stellen dat de ecologische evaluatie (Witteveen+Bos en Altenburg & Wymenga, 8 dec 2023) laat zien dat met de bestaande maatregelen de instandhoudingsdoelen niet structureel worden gehaald en dat bepaalde maatregelen wel positieve effecten hebben op soorten maar onvoldoende effect op doelwaarden. Door indieners wordt onder andere geadviseerd om interventies buiten-sectoraal, experimenteel en adaptief uit te rollen. Pilots en experimenten gericht op verbetering van het bodemleven, voedsel voor vogels, verbetering van de balans tussen kort- en langlevende soorten, begunstiging van riffen en larven, versterking van de natuurlijke procesdynamiek en veerkracht tegen klimaatverandering en zeespiegelstijging passen binnen de EU-habitat verplichtingen. Er is een plicht om positieve trends te realiseren, niet slecht statisch instandhouden (wat ook slechts ten dele lukt momenteel). Investerings in 'Nature Based Solutions' kunnen bovendien maatschappelijke winsten opleveren, zoals CO2 opslag.

De op 24 juni 2024 vastgestelde Verordening (EU) 2024/1991 over Natuurherstel verplicht de lidstaten om vóór 2030 maatregelen te treffen die 20% van de land- en zee-ecosystemen in herstel brengen. Artikel 5 benadrukt het belang van structureel herstel van zeebodemhabitat. Indieners stellen dat dat onder de verordening:

- Vallen experimenten zoals oesterriffen of met biobouwers versterkte suppleties onder 'herstelmaatregelen' die actief bijdragen aan hersteldoelen;
- Ligt de nadruk op systeembenadering en preventieve actie (artikel 3.2), niet op punitieve beoordeling van tijdelijke verstoring;
- Wordt expliciet ruimte geboden voor gebied specifieke invulling en adaptieve benaderingen

Concreet verzoeken indieners om het volgende op te nemen in de NRD en in het beheerplan en plan-MER:

a. *Experimenteeruimte creëren.*

Opnemen van een juridisch-technische ruimte voor tijdelijke natuurimpact bij experimentele herstelmaatregelen, mits:

- Wetenschappelijk onderbouwd (bv. via plan van aanpak of monitoringsplan);
- Duidelijke lange termijn winst voor habitats en daarbij behorende soorten (ook al wijzigen die onder invloed van klimaatwijziging zoals verandering van temperatuur)
- Onder adaptief beheer en evaluatie staan;
- Samenwerking met kennisinstellingen, regionale overheden en maatschappelijke partners is geborgd.

b. *Vergunningsvrije of vereenvoudigde vergunning.*

Voor experimentele maatregelen die bijdragen aan natuurdoelen, verzoeken wij:

- Ofwel uitsluiting van de vergunningplicht (met aanpassing van Artikel 2.7 lid 2 Wet natuurbescherming);
- Ofwel een versnelde vergunningprocedure voor experimenten onder 5 ha/ <5 jaar looptijd;
- Ofwel erkenning als Natura 2000-herstelmaatregelen onder EU-Verordening 2024/1991, zodat geen compensatie vereist is voor tijdelijke verstoring.

c. *Toepassen van 'no regret'-principe.*

Projecten als Proeftuin Zeewaarts en Seascape Voordelta houden sediment en natuurwaarden vast en kennen additionele positieve maatschappelijke baten, zoals:

- Waterveiligheid;
- Kostenbesparing dijk- en kustwerkonderhoud;
- Groei biomassa;

- Opleving visserij en schelpdierkweek;
- Vismigratie door herstel geleidelijke zout-zoet gradiënt;
- CO2opslag;
- Zoetwaterbellen onder strandwallen
- Duinen tegen zoute kwel en voor opslag

Deze projecten verdienen volgens indieners de 'no regret'-status binnen het beheerplan.

Reactie 7.3

Er kunnen alleen maatregelen worden meegenomen en activiteiten worden vrijgesteld van een vergunningplicht in het beheerplan die voldoende concreet zijn en getoetst kunnen worden op positieve en negatieve effecten. Hiervoor is een uitgebreide beschrijving van de activiteit en een effectanalyse en/of analyse van het doelbereik nodig. Als deze informatie nu niet beschikbaar is, kan dit niet in het plan-MER worden meegenomen. Daarnaast is er geen wettelijke basis voor het versneld verlenen van een omgevingsvergunning voor een Natura 2000-activiteit in het kader van de Omgevingswet.

5.8 Zienswijze 8 - id. 105639142

8.1 Belangen

De indieners zijn een visserij- en verwerkingsbedrijf, dat voor een groot deel afhankelijk is van de visserij op Amerikaanse zwaardschedes (Ensis leei) in Natura 2000 gebied Voordelta, daarom achten ze het uitermate belangrijk dat het nieuwe beheerplan Voordelta zorgvuldig en evenwichtig wordt opgesteld. Dit betekent voor de indiener dat er realistische doelen worden gesteld en dat er bij het uitwerken van maatregelen rekening gehouden wordt met de belangen van bestaande activiteiten zoals de visserij. In dit licht hebben indieners een aantal kanttekeningen bij de NRD die zij hieronder toelichten.

Reactie 8.1

Wij danken u hartelijk voor het indienen van uw zienswijze en het meedenken in dit proces. Het beheerplan heeft als doel om de gestelde instandhoudingsdoelstellingen voor de Voordelta te behalen. Uit de Doeluitwerking blijkt dat er verschillende knelpunten zijn die het behalen van doelstellingen op dit moment in de weg zitten.

Voor het bereiken van de instandhoudings- en verbeterdoelstellingen wordt gekeken naar het inzetten van maatregelen of het reguleren van bepaalde activiteiten. Hierbij wordt gekeken naar de effectiviteit van de maatregelen, maar ook naar de haalbaarheid van de maatregel en effecten op sociaaleconomische factoren. Er worden verschillende werksessies, maatwerkoverleggen en gesprekken met belanghebbenden georganiseerd om de maatregelen zo zorgvuldig en evenwichtig mogelijk op te stellen. Op deze manier wordt de belangen van de omgeving zo goed mogelijk in beeld gebracht. De keuze voor welke maatregelen zullen worden uitgevoerd, is een bestuurlijke keuze.

8.2 Natuurcompensatie Maasvlakte 2

Indieners schrijven dat zeer recent bekend is geworden dat in de Ministerraad is besloten om in Natura 2000 gebied Voordelta een aantal gebieden te sluiten voor bodemroerende visserij als compensatie voor de natuurschade ten gevolge van de aanleg van de Tweede Maasvlakte. Deze gebiedssluitingen zijn additioneel aan de reeds bestaande (winter)rustgebieden. In het eerste Natura 2000 beheerplan Voordelta (2008) zijn de instandhoudings- en compensatiemaatregelen naast elkaar weergegeven (tabel 11). Indieners geven aan dat de effectiviteit van deze maatregelen is geëvalueerd en op basis daarvan is in 2016 besloten om de rustgebieden voor vogels uit te breiden, hetgeen was aangekondigd in het tweede Natura 2000 beheerplan Voordelta. Inmiddels is in 2020 een tweede evaluatietraject afgesloten. Indieners geven aan dat compensatiemaatregelen m.b.t. de zwarte zee-eend achteraf toch niet nodig bleken te zijn geweest. Dit betekent dat de rustgebieden voor de zwarte zee-eend waar ook de eidereenden van kunnen profiteren met terugwerkende kracht beschouwd dienen te worden als instandhoudingsmaatregelen.

In de NRD wordt geen gewag gemaakt van de natuurcompensatie. Dit terwijl in het aanwijzingsbesluit Voordelta uitdrukkelijk wordt gesteld dat de wijze waarop de compensatie zal plaatsvinden wordt uitgewerkt in het beheerplan Voordelta (en nadrukkelijk geen onderdeel is van het aanwijzingsbesluit). Indieners menen dan ook dat de compensatiemaatregelen die recent zijn aangekondigd meegenomen moeten worden in het beheerplanproces en dat in een nieuw beheerplan opnieuw een duidelijk onderscheid aangebracht dient te worden tussen instandhoudingsmaatregelen en compensatiemaatregelen.

Reactie 8.2

De Natuurcompensatie Voordelta (NCV) is een apart traject en zal ook als zodanig in het nieuwe beheerplan worden benoemd, met een duidelijk onderscheid in maatregelen.

8.3 Voedselvoorraad schelpdier-etende vogels

In de NRD komt naar voren dat het niet goed gaat met de schelpdier etende zwarte zee-eend en eidereend. Geconcludeerd wordt dat doelaantallen niet worden gehaald en dat daarom aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn. Aanvullende gebiedssluitingen worden als oplossingsrichting gezien. Indieners willen er echter op wijzen dat niets erop wijst dat het sluiten van gebieden voor visserij leidt tot meer vogels. Immers na de sluiting van de rustgebieden in 2008 en vergroting hiervan in 2016 (2019) is in deze rustgebieden geen sprake geweest van een toename van het aantal vogels. De vraag is ook of van gebiedssluitingen wel een dergelijk effect verwacht mag worden. Wanneer rust en voedselaanbod geen beperkende factoren zijn, heeft vergroting hiervan geen effect. Natuurlijk kunnen rust en voedselaanbod als beperkende factor in een model worden gestopt. Maar dat verklaart dan niet waarom er in bepaalde jaren veel meer vogels aanwezig zijn dan het model voorspelt.

Indieners geven aan dat wanneer wordt gekeken naar de schelpdierbestanden in de Voordelta, dat er sprake is van grote fluctuaties ten gevolge van grote fluctuaties in broedval. De aanwezige vogelaantallen in de Voordelta volgen deze fluctuaties echter niet. Ook dat is feitelijk ook niet te verwachten omdat het verspreidingsgebied van vogelpopulaties veel groter is dan de Voordelta. Alles wijst er dan ook op dat de vogelaantallen voornamelijk gestuurd worden door factoren buiten het gebied.

Naar de mening van de indieners is in de NRD gekozen benadering daarmee onjuist. Wordt sec gekeken naar de toestand van het bodemleven in de Voordelta dan is eerder sprake van positieve dan negatieve ontwikkelingen. Zo is het bestand aan spisula sterk toegenomen sinds 2016. De kwaliteit van de Voordelta als leefgebied voor vogels is dan zeker waar het voedselaanbod betreft aan te merken als gunstig. Dat men in de NRD tot een ander conclusie komt is uitsluitend te wijten aan het feit dat men kiest voor een kwantitatieve benadering waarin een bepaald aantal vogels als doel wordt gesteld en niet de draagkracht. Op basis van de lagere aantallen neemt men aan dat deze verband houden met een te laag voedselaanbod. Zowel de Vogelrichtlijn als het aanwijzingsbesluit schrijven een dergelijke benadering niet voor. Het is een beleidsmatige keuze die ten onrechte leidt tot negatieve conclusies over de staat van de instandhouding van het gebied. Op hun beurt leiden deze negatieve conclusies tot voorstellen om meer gebieden te sluiten voor visserij. Dit is een vicieuze cirkel en vormt een bedreiging voor bestaande visserijactiviteiten in de Voordelta. Indieners menen dan ook dat in de NRD en in het komende beheerplan uitgegaan moet worden van de doelen zoals deze in de aanwijzingsbesluiten zijn geformuleerd. Dat betekent dat uitgegaan wordt van de draagkracht van het gebied voor vogels en niet van doelaantallen. De draagkracht van het gebied kan afgeleid worden uit de aanwezige schelpdierbestanden.

Reactie 8.3

Zwarte zee-eenden zijn zeer gevoelig voor verstoring en houden (in de Noordzee kustzone) minimaal 3 km afstand tot schepen. De rust in foerageer gebieden van zee-eenden is in de huidige situatie nog niet gegarandeerd, omdat de grenzen van de rustgebieden niet altijd overeenkomen met hun voorkeursgebieden en er regelmatig verstoring plaatsvindt door vissersschepen en recreatie.

Maatregelen om de behoudsdoelstelling van de zwarte zee-eend en eidereend te realiseren zijn daarom gericht op het beperken van verstoring en het beperken van bodemberoering ten behoeve van een toename aan voedsel waar nodig.

8.4 Onvoldoende rust voor vogels

Zoals in het voorgaande beschreven zijn in 2008 rustgebieden voor vogels ingesteld en zijn deze in 2016 (2019) vergroot. Ook sinds deze vergroting verblijft echter een aanzienlijk deel van de (overwinterende) vogels buiten de rustgebieden. De verspreiding van zwarte zee-eenden in de Voordelta wordt dan ook met name bepaald door waterdiepte, schelpdiervoorkomen en stroming. In welke mate vogels verstoord worden en op welke afstand hangt sterk af van de verstoringbron. Zo is bekend dat kitesurfers door hun hoge snelheid en onvoorspelbaarheid zeer verstorend voor vogels zijn. Voor een vissersvaartuig geldt echter dat de koers voorspelbaar en de snelheid laag is. Vogels kunnen hier dus op anticiperen en wegzwemmen of een stukje verderop vliegen tot het vaartuig voorbij is. Waarschijnlijk is ook in hoge mate sprake van gewenning omdat vissersvaartuigen herkenbaar zijn en hiervan geen bedreiging uitgaat. Vogels zoals zwarte zee-eenden blijven echter relatief schuw omdat op deze vogels nog volop gejaagd wordt in andere lidstaten van de EU. Onderzoek (van Horssen et al, 2020) heeft laten zien dat er geen negatieve correlatie is tussen de aanwezigheid van vissersvaartuigen en zwarte zee-eenden terwijl dit voor grotere zeeschepen wel het geval was.

In dit kader is ook relevant dat voor zwarte zee-eenden en eidereenden sprake is van een behoudsopgave. De visserij was reeds ten tijde van de aanwijzing van de Voordelta als Natura 2000 gebied aanwezig in het gebied. Ook ten tijde van de referentiejaren voor de vogelaantallen genoemd in het aanwijzingsbesluit was dit reeds het geval. Dit laat zien dat de Voordelta ook met visserij de gewenste draagkracht voor de in de instandhoudingsdoelstellingen genoemde aantallen vogels had. Ware dit niet zo dan konden de referentieaantallen immers ook niet aanwezig zijn geweest in de betreffende periode. Indieners menen dan ook dat de visserij wat betreft de rust van vogels geen knelpunt vormt. Aangezien reeds rustgebieden zijn ingesteld die sinds kort niet meer als compensatiemaatregel hoeven te gelden kunnen deze rustgebieden in het komende beheerplan aangeduid worden als instandhoudingsmaatregel. Verdergaande gebiedssluitingen zijn daarmee onnodig.

Reactie 8.4

Uit de Doeluitwerking blijkt dat er knelpunten zijn met betrekking tot het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen van een aantal soorten. In het plan-MER wordt een aantal mogelijke maatregelen onderzocht. De effecten hiervan op het doelbereik en op milieu- en omgevingsfactoren worden beoordeeld. De daadwerkelijk te treffen maatregelen worden vastgelegd in het beheerplan. Gedurende dit proces vindt overleg plaats met betreffende partijen.

8.5 Bestaand recht en bewijslast

Ten tijde van de aanwijzing van de Voordelta als Natura 2000 gebied was zoals bekend reeds sprake van visserij in dit gebied. Hiervoor was destijds reeds toestemming verleend in de vorm van visvergunningen verleend door de Minister van LNV. Deze visvergunningen zijn zaak gebonden en overdraagbaar. Er is dus sprake is van bestaande rechten die door de overheid gerespecteerd moeten worden. Dit betekent niet dat de overheid geen instandhoudingsmaatregelen mag treffen om vastgestelde doelen in het kader van Natura 2000 te bereiken. Bij het nemen van maatregelen dient de overheid echter wel aannemelijk te maken dat dergelijke maatregelen nodig zijn om de instandhoudingsdoelen te bereiken. Nu

voor de zwarte zee-eend en de eidereend in de Voordelta sprake is van een behoudsdoelstelling en niet van een verbeteropgave dient de overheid dus nader te onderbouwen dat sluiting van gebieden voor bodem beroerende visserij noodzakelijk is om de draagkracht van de Voordelta voor deze soorten te behouden. De bewijslast kan daarbij niet worden omgekeerd. De in de NRD neergelegde redenering voldoet in dit kader niet aangezien deze zoals in het voorgaande is toegelicht, volledig is gebaseerd op een aanname en voorbijgaat aan het feit dat sprake is van een behoudsopgave. Ten tijde van de aanwijzing van de Natura 2000 gebieden is tot in de Tweede Kamer benadrukt dat bestaande activiteiten (zoveel mogelijk) kunnen worden voorgezet en dat doelen gelet op het bestaande gebruik haalbaar en betaalbaar worden vastgesteld. Beide principes lijkt men nu te willen loslaten. Dit laatste zou betekenen dat de aanwijzing van Natura 2000 gebieden veel grotere effecten zal (kunnen) hebben voor bestaand gebruik dan destijds aan deze gebruikers is voorgehouden. Een dergelijke keuze is daarmee politiek en kan niet door ecologische bureaus worden voorbereid zoals nu wel gebeurt.

Reactie 8.5

Er is inderdaad sprake van een behoudsopgave voor deze soorten. Aangezien de aantallen van deze soorten zich onder het doelaantal bevinden, is er sprake van een verslechtering. Voor deze verslechtering moet onderzocht worden of de draagkracht afgenomen is en zo nodig teruggedraaid moet worden door het nemen van maatregelen. In het rapport Doeluitwerking is in beeld gebracht welke oplossingsrichtingen mogelijk zijn en in het plan-MER worden maatregelen nader uitgewerkt en getoetst op doelbereik. Daarnaast worden de effecten op andere milieu- en omgevingsfactoren onderzocht. Ook worden hierover gesprekken gevoerd met relevante stakeholders. De keuze voor welke maatregelen zullen worden uitgevoerd, is een bestuurlijke keuze.

8.6 Natuurherstelverordening EU 2024/1991

In de NRD wordt m.b.t. de basisambitie voor het nieuwe beheerplan (30, 60 en 90% herstel) verwezen naar de Natuurherstelverordening. Ook wordt gesproken over het sluiten van gebieden voor bodemroerende visserij. Wij willen er in dit kader op wijzen dat er momenteel nog geen herstelpercentages voor H1110B zijn vastgesteld en dat de Europese regelgeving ruimte geeft voor maatwerk waarbij rekening gehouden wordt met het feit dat in het overgrote deel van habitattypen H1110 visserij plaatsvindt. Het formuleren van doelen in omvang en tijd en het op basis daarvan treffen van maatregelen vergt dan ook eerst een politieke belangenafweging. Bij het ontwikkelen van eventuele maatregelen m.b.t. schelpdier etende vogels dient volgens indieners hiermee rekening gehouden te worden.

Reactie 8.6

H1110B is inderdaad opgenomen in groep 7 van bijlage II van de Natuurherstelverordening. De percentages voor habitattypen in deze groep kunnen door de lidstaten zelf worden vastgesteld. De percentages moeten nog door het ministerie van LNV worden vastgesteld.

8.7 Oproep om rekening te houden met visserij

Naar aanleiding van het voorgaande verzoeken indieners met inachtneming van deze zienswijze de inhoud van de NRD op bovengenoemde punten te heroverwegen en zoals in het verleden beloofd uitdrukkelijk rekening te houden met de mogelijke nadelige gevolgen voor bestaand gebruik zoals de visserij.

Reactie 8.7

In het plan-MER (waarvoor in de NRD de contouren worden uitgezet) worden verschillende maatregel(pakketten) afgewogen en getoetst op effectiviteit voor behoud en verbetering van instandhoudingsdoelstellingen. Daarbij kijken wij naar verschillende soorten maatregelen, mogelijke relatie met bestaand gebruik en de impact die ze kunnen hebben op het gebruik van die gebieden. Een bestuurlijk besluit over de te nemen maatregelen volgt later (medio 2027).

5.9 Zienswijze 9 - id. 105636690

9.1 Belangen

Indieners hebben kennisgenomen van de plannen om te komen tot een nieuw beheerplan voor het Natura 2000 gebied Voordelta. Zij geven aan dat een groot gedeelte van de Zeeuwse stranden liggen in of direct grenzen aan Natura 2000 Voordelta. De stranden zijn de basis van de vrijetijdseconomie in Zeeland, van bedrijven, toeleveranciers, afgeleide economische activiteiten en vormen een basisvoorziening voor de inwoners en bezoekers. Vandaar de noodzaak voor indieners om het proces rondom de vaststelling van het nieuwe beheerplan nauwlettend en positief kritisch te volgen.

Reactie 9.1

Wij stellen uw betrokkenheid zeer op prijs en danken u voor uw zienswijze. Onder andere de stranden van de Voordelta vormen een belangrijke basis voor de Zeeuwse vrijetijdseconomie. Om deze reden bent u dan ook van harte als adviserende organisatie uitgenodigd op de verschillende participatiemogelijkheden omtrent het actualisatieproces van het Natura 2000-beheerplan van de Voordelta.

9.2 Algemene opmerkingen

Indieners geven aan dat het in de zomer ter inzage leggen van plannen niet ongebruikelijk is, maar dat dit voor de indieners een periode is die lastig is om die ter inzagelegging op te merken, tijdig kennis te nemen van de stukken, daarover te overleggen en nog een zienswijze binnen de gestelde termijn in te dienen.

Naast een gebrek aan tijd, ontbreekt het indieners ook aan deskundigheid voor het beoordelen van het stuk. Het is voor de indieners nu onvoldoende te overzien, wat de mogelijke effecten zijn op het bestaande gebruik van het gebied.

Indieners stellen dat zij eigenlijk deskundigheid moeten inhuren en raadplegen om een goede beoordeling van de plannen te kunnen geven. Zij stellen dat daarin binnen het proces niet wordt voorzien en extern was daarvoor de beschikbare tijd te kort, afgezien van de financiën.

Ze geven aan dat de communicatie rondom de ter inzagelegging vrij algemeen was. Daardoor was het voor veel ondernemers aan de kust ook niet direct duidelijk, dat zij ook stakeholders zijn.

Reactie 9.2

Wij hebben begrip voor het feit dat het ter inzage leggen van de NRD in de zomer voor de vrijetijdsector lastig kan zijn. Om deze reden waarderen wij het dat u de tijd en moeite heeft genomen om deze zienswijze in te dienen.

De NRD is één van de processtappen in het actualisatieproces van het Natura 2000-beheerplan voor de Voordelta en ligt ook aan het begin van het participatieproces. In andere processtappen die nog zullen volgen zal er ook ruimte zijn om uw input te geven.

De communicatie over de processtappen en het participatieproces proberen wij deze zo breed mogelijk in te zetten. Dit gebeurt via officiële kanalen als de Staatscourant, de website van RWS [www.rwsnatura2000.nl/nieuws/default.aspx] en via regionale kranten en advertenties. U kunt zich ook inschrijven voor de nieuwsbrief door een mail te sturen aan omn2000zwd@rws.nl.

9.3 Begrenzing van gebieden

Indieners geven aan dat de begrenzing op de Zeeuwse stranden tussen Natura 2000 Voordelta en Natura 2000 Manteling van Walcheren en Natura 2000 Kop van Schouwen niet duidelijk is en ook niet voldoende gedetailleerd terug te vinden in de NRD Voordelta. Indieners vinden dit een tekortkoming.

Reactie 9.3

De begrenzing van het Natura 2000-gebied Voordelta is vastgelegd in het aanwijzingsbesluit en wijzigt niet via het Beheerplan.

9.4 Belangen in besluitvorming

Indieners geven aan dat in de inleiding van de NRD wordt gesteld dat het doel is het milieubelang vroegtijdig en volwaardig mee te nemen in de besluitvorming. Zij vragen zich af of dit ook voor andere belangen gaat gelden, zoals de belangen van leefbaarheid, inwoners, gasten en de lokale economie en hoe dat wordt geborgd.

Reactie 9.4

In tabel 12 van de NRD staan de aspecten waarop getoetst gaat worden. Dit omvat onder andere effecten op recreatiefuncties, ruimtelijke kwaliteit (beleving) van het gebied en effecten op woonfuncties.

9.5 Effecten van beheerplan op huidige gebruik

Voor paragraaf 1.1.1. vragen indieners zich af of het beheerplan uiteindelijk als effect heeft dat er nog een extra laag komt boven op de huidige regels en voorschriften voor ondernemen en strandgebruik.

Reactie 9.5

Op dit moment is nog niet duidelijk welke maatregelen opgenomen worden in het beheerplan. In het plan-MER worden maatregelen nader uitgewerkt en getoetst op doelbereik. Daarnaast worden de effecten op andere milieu- en omgevingsfactoren onderzocht. Ook worden hierover gesprekken gevoerd met relevante stakeholders die hun reactie kunnen geven (bijvoorbeeld in relatie met huidig gebruik). De keuze voor welke maatregelen zullen worden uitgevoerd, is een bestuurlijke keuze. Tijdens dit proces krijgt u gelegenheid om input te leveren en zienswijzen kenbaar te maken.

9.6 Onbegrijpelijk jargon

Indieners schrijven over paragraaf 1.2 dat het voor hen in onbegrijpelijk jargon geschreven is en dat ze niet kunnen vaststellen wat hiervan het effect is op hun bedrijven en activiteiten.

Reactie 9.6

Deze paragraaf geeft alleen de wettelijke grondslag van de MER-plicht weer. Dit is de reden waarom een plan-MER wordt opgesteld.

9.7 Impact van menselijke activiteiten op de huidige vorm van het gebied

Indieners schrijven over paragraaf 2.1 dat volgens hen op zich uitgebreide omschrijving de vermelding ontbreekt dat ook menselijke activiteiten een grote invloed hebben gehad (o.a. Deltawerken) op de huidige vorm van het gebied en nog steeds hebben (kustversterking en zandsuppleties).

Zij geven aan dat de constatering dat de ondiepe wateren met aangrenzende zandstranden veel recreanten aantrekt juist is, maar onvolledig. Het is ook een

belangrijke factor van de leef kwaliteit van Zeeland. Een belangrijke voorziening dus voor inwoners, gasten en bezoekers van groot maatschappelijk nut. Zij schrijven dat de mogelijkheid voor vakantie en recreatie op korte afstand van de woonplaats, met een lage footprint, een groot en zelfs een wettelijk recht is.

Vormen van recreatie op het water zijn volgens indieners in de tekst niet vermeld: onterecht, dit is een omissie. Zij geven aan dat waterrecreatie in het Voordelta gebied weliswaar niet intensief is, maar wel aanwezig.

Reactie 9.7

Menselijk handelen heeft in de Voordelta en omliggende wateren in het verleden een grote invloed gehad en zal deze naar verwachting ook in de toekomst blijven uitoefenen. Wij hebben kennisgenomen van dit punt uit uw zienswijze.

Het maatschappelijk nut van voldoende recreatiemogelijkheden kan zeker niet onderschat worden. In andere stappen van het proces en in andere rapporten worden verschillende vormen van recreatie verder behandeld. Met sociaaleconomische toetsing in de plan-MER zal dan ook het effect van mogelijk te nemen maatregelen op deze vormen van recreatie verder worden behandeld.

Hoewel het geen wettelijk recht is om de mogelijkheid te hebben op vakantie en recreatie op korte afstand van de woonplaats, proberen wij deze aspecten van het gebied wel zo goed mogelijk mee te nemen bij het actualisatieproces van het Natura 2000-beheerplan van de Voordelta.

9.8 Referentiesituatie: gebruiksbeperkingen

Over paragraaf 2.2 schrijven indieners dat bij het instellen van de Natura 2000 gebieden destijds meermaals gesteld is dat het bestaande gebruik niet in gevaar zou komen en het uitgangspunt zou blijven. Zij hechten er aan dit nogmaals te benadrukken, omdat indieners tussen de regels lezen dat er toch wel tendensen zijn die kunnen resulteren in gebruiksbeperkingen t.o.v. de oorspronkelijke situatie.

Ook voor de indieners geldt "dat de referentiesituatie behouden moet blijven en er geen verslechtering mag plaatsvinden" en zij denken, dat in goed overleg daar ook geen noodzaak voor is.

Ook begrijpen indieners overigens uit de tekst dat het vaststellen van de referentiesituatie voor de flora en fauna niet echt mogelijk is en er daarom een beredeneerde gok gedaan moet worden. Lastig, maar dan moet volgens indieners bij het toepassen van de uitkomsten ook wel enige marge aangehouden worden.

Reactie 9.8

Nederland heeft als lidstaat de verplichting om de instandhoudingsdoelstellingen in Natura 2000-gebieden te realiseren. In het Natura 2000-beheerplan worden maatregelen geformuleerd waarmee dit mogelijk moet worden gemaakt. In sommige gevallen kan het nodig zijn om activiteiten in het Natura 2000-gebied te beperken of verbieden. Dit wordt in het vervolgproces duidelijk en wordt zoveel mogelijk voorkomen. Mocht dit aan de orde komen dan zullen wij via gesprekken met betreffende partijen naar een zo goed mogelijke oplossing zoeken.

9.9 Habitatype tabellen

Indieners schrijven over paragraaf 2.3 dat het beoordelen van de habitatype tabellen voor hen niet goed mogelijk is. De indieners' kennis en kwaliteiten liggen op

andere gebieden, maar op het eerste gezicht zien zij veel groene vakjes of de vermelding "onbekend".

Reactie 9.9

Wij hebben kennisgenomen van dit aspect van de zienswijze. Paragraaf 2.3 van de NRD geeft inzicht in waar het goed gaat en waar het minder goed gaat met natuurwaarden in de Voordelta. Soms ontbreken gegevens waardoor het onbekend is hoe het met die natuurwaarde gesteld staat.

9.10 Overleg met omgeving

Indieners stellen na paragraaf 2.4 uit te zien naar het overleg met de omgeving over de verdere uitwerking naar concrete maatregelen.

Reactie 9.10

Onder andere de stranden van de Voordelta vormen een belangrijke basis voor de Zeeuwse vrijetijdseconomie. Om deze reden bent u dan ook van harte als adviserende organisatie uitgenodigd om bij te dragen via verschillende participatie mogelijkheden in het actualisatieproces van het Natura 2000-beheerplan van de Voordelta. Volgens onze gegevens bent u hiervoor reeds uitgenodigd voor het overleg met de omgeving over de verdere uitwerking naar concrete maatregelen.

9.11 Embryonale duinen en gebruik hiervan

Indieners willen naar aanleiding van paragraaf 2.4 in de NRD nog opmerken dat t.a.v. de "embryonale duinen" door de zandsuppleties (menselijk ingrijpen) meer droog strand gekomen is, dat heeft de duinvorming sterk bevorderd. Indien dat gaat betekenen dat deze duintjes niet meer beschikbaar zijn voor recreatief medegebruik is dat voor de indieners een stap te ver, omdat daarmee de beschikbare oppervlakte recreatiestrand ingrijpend beperkt gaat worden. De strandgebruikers kunnen hierdoor bekneld worden, hier is maatwerk en afstemming nodig, en zij geven ook aan dat dat nodig is voor voldoende draagvlak.

Reactie 9.11

Het beheerplan heeft als doel om de gestelde instandhoudingsdoelstellingen voor de Voordelta te behalen. Uit de Doeluitwerking blijkt dat er verschillende knelpunten zijn die het behalen van doelstellingen op dit moment in de weg zitten. Voor het bereiken van de instandhoudings- en verbeterdoelstellingen wordt gekeken naar het inzetten van maatregelen of het reguleren van bepaalde activiteiten. Hierbij wordt gekeken naar de effectiviteit van de maatregelen, en ook naar de haalbaarheid van de maatregel en effecten op sociaaleconomische factoren.

Er worden verschillende werksessies, maatwerkoverleggen en gesprekken met belanghebbenden georganiseerd om de maatregelen zo zorgvuldig en evenwichtig mogelijk op te stellen. Op deze manier wordt de belangen van de omgeving zo goed mogelijk in beeld gebracht. De keuze voor welke maatregelen zullen worden uitgevoerd, is een bestuurlijke keuze.

9.12 Omgevingsvisie en vergunningen

Uit paragraaf 3.1 wordt opgemerkt dat de Zeeuwse Omgevingsvisie, de Zeeuwse Kustvisie en de omgevingsplannen van de kustgemeenten tot stand gekomen zijn in langdurige en intensieve participatieprocessen en dienen daarom uiterst serieus genomen te worden en zwaar te wegen in dit Natura 2000 Voordelta proces.

Indieners gaan er daarbij vanuit dat bestaande rechten op basis van bestemmings- en omgevingsplannen en vergunningen gegarandeerd zijn en niet ter discussie staan.

Reactie 9.12

De Zeeuwse Omgevingsvisie, Zeeuwse Kustvisie en verschillende omgevingsplannen zijn in de NRD opgenomen als relevante beleidskaders. Tijdens het verdere plan-MER-proces wordt de impact van maatregelen op deze visies en de omgevingsplannen bekeken. Op het moment dat er tegenstrijdigheden naar boven komen, gaan we in gesprek met partijen over de gevolgen hiervan.

9.13 Afstemming met stakeholders

Indieners merken bij hoofdstuk 4 op dat het goed te lezen is en dat RWS veel waarde hecht aan zorgvuldige afstemming en overleg met de stakeholders. Indieners hebben wel enige twijfel als ze in 4.2 lezen de categorie "raadplegen" (vertegenwoordigers gebruikersbelangen) veel minder intensief betrokken wordt. Dit is juist de categorie die dagelijks te maken zal hebben met de uitkomsten van het proces en potentieel getroffen kan worden in gebruiksmogelijkheden en financieel. Dat voelt toch als participatie 3e klas. Indieners stellen voor om in overweging te nemen dat toch anders in te richten.

Reactie 9.13

Wij hebben kennisgenomen van uw verzoek. Het actualiseren van Natura 2000-beheerplannen is een omvangrijk proces en de Voordelta is een gebied waar vele belanghebbenden op veel verschillende manieren gebruik van maken. In 2028 moet het beheerplan gereed zijn. Bij de voorbereiding van het beheerplan wordt zo goed mogelijk gekeken hoe de instandhoudingsdoelstellingen behaald kunnen worden.

Het is hierin helaas niet mogelijk om iedereen uit het gebied te spreken en dus is een prioritering nodig. Met bevoegde gezagen en coproducerende organisaties vindt reguliere afstemming plaats. Belangenvertegenwoordigers nodigen wij in dit proces uit in een adviserende rol. Deze organisaties worden regelmatig uitgenodigd om mee te denken bij de ontwikkeling van (onderdelen van) het beheerplan. Wij vertrouwen erop dat zij de belangen van hun achterban inbrengen. Gebruikers van het gebied vallen in de categorie raadplegen en worden in principe vertegenwoordigd door een belangenvertegenwoordiger uit de categorie adviseren. Hierbij wordt zorgvuldig gekeken of zij inderdaad vertegenwoordigd worden door een belangenvertegenwoordiger uit de categorie adviseren. Als dat niet het geval is, organiseren wij dat contact op specifieke momenten. Als aspecten van het komende beheerplan een grote directe impact hebben op een bepaalde groep gebruikers, dan worden deze ook uitgenodigd om intensiever te participeren in het proces. Daarnaast zijn participatie categorieën niet statisch en wordt er in elke fase van het actualisatieproces een herziening gedaan op de participatie-indeling.

Op deze manier proberen wij zorgvuldige afstemming en overleg met stakeholders vorm te geven terwijl we ook oog willen houden voor de beschikbare capaciteit van de belangenvertegenwoordigers en gebruikers van de Voordelta.

9.14 Compensatie

Indieners schrijven dat de maatregelen of aanpassing van het beheer in het gebied mogelijk negatieve effecten kunnen hebben op bedrijven en organisaties. Tot nu toe lezen ze niet dat die gecompenseerd zullen gaan worden of hoe schade verhaald kan worden.

Reactie 9.14

Vergunde (economische) activiteiten worden als onderdeel van de huidige situatie meegenomen in de effectbeoordeling. Niet vergunde economische activiteiten kunnen beperkt worden door noodzakelijke natuurmaatregelen. Eventuele nadeelcompensatie wordt bepaald conform titel 4.5. Nadeelcompensatie van de Algemene wet bestuursrecht (art. 4:126).

9.15 Vraag over gevolgen beheerplan en veranderende wereld

Hoofdvraag voor indieners is: welke kansen en beperkingen liggen er en komen er als gevolg van het nieuwe beheerplan en hoe wordt er rekening gehouden met de legitieme belangen van inwoners, recreanten en ondernemers?

Zonder dat stellen indieners dat er geen draagvlak is en geen effectief werkend beheerplan. Ze geven aan dat dit des te meer knelt, omdat de wereld om ons heen ook sterk veranderd. Om enkele zaken te noemen: landelijk pleidooi "Ruimte voor Recreatie" en IPO position paper vrijetijdseconomie. Ze geven aan dat de provincie Zeeland streeft naar een aanzienlijke groei van de bevolking, wat betekent dat meer ruimte nodig is voor de recreatieve activiteiten van die gegroeide bevolking. Ze geven aan dat de Zeeuwen zelf intensief recreëren aan hun kust, zo blijkt uit onderzoek. Daarbij zou de gemeente Veere hogere inkomsten van de stranden (lees flink hogere huurprijzen) willen. De overige kostenstijgingen voor bedrijven zijn de afgelopen jaren fors. Tezamen met mogelijk beperkingen in de bedrijfsvoering legt dit volgens indieners een grote hypotheek op de continuïteit van de bedrijven in de kustzone. Ze geven aan dat ondernemers ook een instandhoudings- en verbeterdoelstelling hebben en streven naar een gezonde continuïteit.

Indieners hopen en vertrouwen erop, dat in het komende proces deze zorgen gezien worden en dat er constructief zal worden gedacht in kansen en mogelijkheden in plaats van beperkingen.

Reactie 9.15

Als voortouwnemer zet RWS zich in om alle belanghebbenden te informeren en te betrekken. Dat doen we op verschillende momenten en manieren (onder meer met nieuwsbrieven, spreekuren, werksessies en klantgesprekken). Na de eerste contacten, onder andere met u, gaan we verder door in meer detail te gaan kijken naar mogelijke maatregelen in aanloop naar een ontwerpbeheerplan. Hiervoor nodigen wij u opnieuw uit bijvoorbeeld voor (ronde tafel) gesprekken om uw belangen en ideeën in te brengen.

5.10 Zienswijze 10 - id. 105425719

10.1 Schets mogelijk toekomstbeeld

De indiener schetst een mogelijk toekomstbeeld van de gebieden Voordelta en Vlake van de Raan. Dit gebied sluit aan bij de Zuidwestelijke Delta. Indiener roept de vraag op hoe Natura 2000 onder veranderende omstandigheden bij kan dragen aan natuurontwikkeling. Zal het komend beheerplan van invloed zijn op de lange termijn en zijn er clausules op te nemen om in te kunnen spelen op niet te voorspellen veranderingen die zich voordoen bij natuurlijke processen en maatregelen voor klimaatbestendigheid?

Reactie 10.1

Bedankt voor het delen van uw zienswijze, wij stellen uw betrokkenheid zeer op prijs. Uw zienswijze beschrijft de toekomstige inrichting van Nederland. Deze discussie en inbreng passen helaas niet binnen de scope van het gesprek over de nieuwe beheerplannen.

10.2 Informatiestroom over zout gehouden water

Indiener geeft aan dat in de Zuidwestelijke Delta de informatiestroom van en naar maatschappelijke sectoren als wetenschap, politiek en natuurbeheer zich jarenlang eenzijdig richt op zout gehouden wateren. Er is daarvoor volgens indiener geen ruimte voor evenwichtige afwegingen.

Reactie 10.2

Binnen de kaders voor Natura 2000 is het streven om wel een evenwichtige afweging te maken. Daarvoor is het beoordelingskader opgenomen in de NRD. Onderdeel van het beoordelingskader is o.a. het thema klimaatadaptatie. Het aspect waterhuishouding met veranderingen in zoetwaterafvoer, intensiteit en periode van droogte, robuustheid voor klimaatverandering is hier onderdeel van.

10.3 Kanttekening bij het streven naar het zo snel mogelijk voldoen aan behoud

In de NRD zijn de doelen, aanpak en afspraken beschreven die de aanwezige natuurkwaliteit in het Natura 2000 gebied kan behouden of verbeterd. De optimale invulling van elk gebiedsdeel met levende organismen is echter is niet aan ons, maar een natuurlijk proces. Indiener plaatst kanttekeningen bij het streven van naar het zo snel mogelijk voldoen aan behoud.

Reactie 10.3

De optimale invulling van een gebied met levende organismen is inderdaad een natuurlijk proces. Het Natura 2000-beheerplan heeft als doel om dat proces te beschermen. De NRD en het nog op te stellen plan-MER spelen echter op een ander niveau. De gegeven doelstellingen zijn daarbij het uitgangspunt.

5.11 Zienswijze 11 - id. 105646188

11.1 Instemming Zeeuwse gemeente

Indieners (Gemeente Goeree-Overflakkee) danken Rijkswaterstaat voor de mogelijkheid om te reageren op de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) voor het beheerplan Voordelta (ontwerp d.d. 10 juni 2025). Ze geven aan dat hun reactie deels overeenkomt met de reactie zoals deze door de Zeeuwse gemeenten (zienswijze 5 - id. 105643927) is ingediend.

Indieners onderschrijven het belang van een zorgvuldig opgesteld beheerplan voor de Voordelta, waarin natuurdoelen, kustveiligheid en maatschappelijke belangen goed in balans zijn. Hieronder geven zij enkele aandachtspunten en vragen mee voor de verdere uitwerking van het plan en de milieueffectrapportage (MER).

Reactie 11.1

Hartelijk dank voor uw reactie, wij hebben kennisgenomen uw aandachtspunten en geven waar nodig een reactie. In het plan-MER (waarvoor in de NRD de contouren zijn uitgezet) worden verschillende maatregel(pakketten) afgewogen en getoetst op effectiviteit voor behoud en verbetering van de instandhoudingsdoelstellingen. Daarbij kijken wij naar verschillende soorten maatregelen, mogelijke relatie met bestaand gebruik en de impact die ze kunnen hebben op het gebruik van gebieden. Een bestuurlijk besluit over de te nemen maatregelen volgt later (medio 2027).

11.2 Strandveiligheid en recreatie

De NRD benoemt knelpunten rond dynamiek, verzanding en onderhoud van leefgebieden. Indieners vragen daarnaast ook nadrukkelijk aandacht te besteden aan de veiligheid op de stranden in relatie tot recreatie. Indieners stellen dat door erosie problemen kunnen ontstaan voor het gebruik van de stranden en voor calamiteitsvervoer. Zij stellen voor om maatregelen zoals zandverplaatsing van laagwaterlijn naar hoogwaterlijn mee te nemen in het MER-onderzoek en als toegestane, vergunningsvrije werkzaamheden op te nemen in het beheerplan.

Daarnaast vragen indieners meer duidelijkheid over welke activiteiten op basis van het beheerplan vergunningsvrij uitgevoerd kunnen worden, en hoe daarin onderscheid wordt gemaakt tussen waterveiligheidsmaatregelen en strandverbreding voor recreatie. Zij benadrukken dat suppleties die worden uitgevoerd voor bredere stranden, belangrijke maatregelen zijn voor de strandveiligheid. Voor de milieueffecten is er geen relevant verschil tussen deze suppleties en suppleties die expliciet zijn bedoeld voor kustlijnverzorging. Beide dragen volgens indieners bij aan het veilig en bruikbaar houden van de stranden en zouden daarom op gelijke wijze moeten worden behandeld in het beheerplan.

Reactie 11.2

In het beoordelingskader (NRD, paragraaf 2.3.2) wordt het economisch belang van bedrijven toegevoegd.

Voor de kustlijnverzorging wordt momenteel een passende beoordeling opgesteld, omdat het voor deze activiteit mogelijk niet langer houdbaar is om als vrijstelling op te nemen in het beheerplan. Het is daarom mogelijk dat deze suppleties via het vergunningenspoor zullen lopen. Er is op dit moment geen vrijstelling voorzien voor recreatieve suppleties.

11.3 Autonome ontwikkeling

In paragraaf 3.1.2 van de NRD wordt beschreven dat de maatregelen uit het huidige beheerplan als autonome ontwikkelingen worden meegenomen, mits ze “voldoende zeker” zijn. Indieners vragen zich af welke maatregelen dit precies zijn. Zij geven aan dat dit op dit moment niet duidelijk is en een diffuus beeld geeft. Ook worden niet alle voorbereide maatregelen uiteindelijk uitgevoerd of uitgevoerd zoals voorbereid. Indieners verzoeken daarom om een overzicht van de maatregelen die onder deze categorie vallen, en een toelichting op hoe wordt omgegaan met onzekerheden hierover.

Reactie 11.3

Deze maatregelen worden in het plan-MER nader beschreven en uitgewerkt.

11.4 Basisambitie natuurherstel

Op pagina 25 van de NRD wordt de ‘basisambitie’ omschreven, die richting geeft aan de alternatieven in de MER. Tegelijkertijd staat vermeld dat deze ambitie geen harde eis is. Indieners vragen om een nadere uitleg van de status van deze ambitie en hoe deze zich verhoudt tot de verplichtingen uit de Natuurherstelverordening.

Reactie 11.4

Voor een toelichting op dit punt verwijzen wij u graag naar reactie 5.3.

11.5 Maatschappelijke impact

In de NRD staat benoemd staat dat alternatieven worden getoetst op ecologische, juridische en technische haalbaarheid, financiële en maatschappelijke impact (p.26). Indieners vinden het belangrijk dat de sociale aanvaardbaarheid en mogelijke maatschappelijke weerstand (bijvoorbeeld rond recreatie en economie) in de effectbeoordeling expliciet worden meegenomen. Indieners vragen om toe te lichten hoe en op welk moment dit aspect wordt gewogen in de totstandkoming van het voorkeursalternatief.

Reactie 11.5

Dit valt onder maatschappelijk impact en is onderdeel van het plan-MER. De verschillende maatregelpakketten/alternatieven worden ook op dit onderdeel tegen elkaar afgewogen.

11.6 Experimenteren met innovaties (flexibele zandsuppletie)

De NRD beschrijft dat maatregelpakketten met verschillende ambitieniveaus worden onderzocht. Indieners vragen nadrukkelijk om in de alternatieven ook ruimte te laten voor innovatieve experimenten en flexibele suppletie strategieën, bijvoorbeeld in het kader van een zeewaarts scenario en dynamisch kustbeheer. Daarbij stellen indieners voor om daarbij niet alleen te kijken naar traditionele methoden, maar ook naar nieuwe technieken en aanpassingen die inspelen op veranderende omstandigheden. Door deze aanpak kan beter geanticipeerd worden op onvoorspelbare effecten van zeespiegelstijging en klimaatverandering. Bovendien kan het gebruik van flexibele suppleties volgens indieners zorgen voor een efficiënter gebruik van middelen en een betere aansluiting bij ecologische processen. Dit kan bijdragen aan zowel de natuurdoelen als de lange termijn kustveiligheid, doordat natuur en veiligheid elkaar versterken.

Reactie 11.6

Er kunnen alleen maatregelen worden meegenomen en activiteiten worden vrijgesteld van een vergunningplicht in het beheerplan die voldoende concreet zijn

en getoetst kunnen worden op positieve en negatieve effecten. Hiervoor is een uitgebreide beschrijving van de activiteit en een effectanalyse en/of analyse van het doelbereik nodig. Als deze informatie tijdens het opstellen van de plan-MER niet beschikbaar is, kan dit niet in het plan-MER worden meegenomen.

11.7 Economische belangen

In het beoordelingskader in tabel 12 worden verschillende thema's genoemd die worden meegewogen in de beoordeling. Het is een brede verzameling thema's waarbij er ook aandacht is voor economische belangen als die van de visserij en de landbouw. Indien er geeft aan dat die brede beoordeling zeker nuttig is voor het nemen van een goed besluit.

In aanvulling hierop vragen indieners graag aandacht vragen voor het economisch belang van andere bedrijven nabij de Voordelta, zoals het Maritiem Cluster in Stellendam. Door de nabijheid kunnen maatregelen in de Voordelta ook effect hebben op deze bedrijven.

Reactie 11.7

Deze toevoeging nemen we in mee in de NRD in het beoordelingskader (tabel 12) onder 'economische kwaliteit als gebruiksfuncties - overige bedrijven'.

11.8 Zorgen/wens

Indieners zien uit naar de reactie op bovenstaande punten en denkt graag mee over een beheerplan dat natuur, kustveiligheid, recreatie en economie in balans houdt.

Reactie 11.8

Wij zullen u en andere stakeholders op verschillende momenten uitnodigen om bij te dragen aan de ontwikkeling van het beheerplan. In het plan-MER (waarvoor nu in de NRD de contouren worden uitgezet) worden verschillende maatregel(pakketten) afgewogen en getoetst op effectiviteit voor behoud en verbetering van natuur instandhoudingsdoelstellingen. Daarbij kijken wij naar verschillende soorten maatregelen, mogelijke relatie met bestaand gebruik en de impact die ze kunnen hebben op het gebruik van die gebieden. Een bestuurlijk besluit over de te nemen maatregelen volgt later (medio 2027).